

R.F. MAGJER: DURĐICE

IZABRANE PESME
I PRICEDŠI
ZAMLADEŽ

e Iliposha Mapuja

c \$ 40-

(12)

dar

20,00

122

ĐURĐICE

IZABRANE Pjesme i priповijesti za mladež

NAPISAO

R. F. MAGJER

TISAK I NAKLADA ST. KUGLI
KNJIŽARA KRALJ. SVEUČILIŠTA I JUGOSLAV. AKADEMILJE
U ZAGREBU (ILICA 30)

SVEUČILIŠTE
JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSJEKU
GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA
OSIJEK

Broj inventara:

Signatura:

GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA
OSIJEK

871330885

pero napisalo za vas, mila djeco!

Vama, djeco, koja volite čitati dobro dječije štivo, pa ulaze male svoje prištednje u štedioniku uma, t. j. dozvolom svojih roditelja rado se pretplaćujete na dječije listove i svakom prilikom kupujete omladinske knjige, ime je Magjerovo poznato otuda, što ste ga vrlo često pročitali u „Smilju“, „Malom Dobrotvoru“, „Anđelu Čuvaru“, „Vjernom Drugu“, „Zorici“, „Dječijim Novinama“, „Našem Listu“, Širolinom „Almanahu“, „Milodarkama“ i „Glasniku Podmlatka Crvenoga Krsta SHS“, vazda pod onim pjesmama, pričama i pripovijetkama, koje ste u tim listovima najradije čitali. U duhu ste si njega sigurno i predstavljali, kako izgleda, pa pritom pomislili:

UPRAVO sada, kad je pod topnim tracima proljetnoga sunca iznova procvala đurdica, taj nježni bijeli mio-mirisni glasnik proljeća, daje vam hrvatski pjesnik i pripovjedač Rudolfo Franjin Magjer u ruke ovu svoju knjigu sabranih radova, kojoj je dao ime „Đurdice“, htijući vam time reći, da je sadržaj ove knjige ono najbolje, što je vješto njegovo

To mora da je dobar otac svojoj djeci, kad tako lijepo pogoda pisati za svu djecu baš onako i ono, što mi toliko volimo čitati, da nam se pri čitanju zažare obraščići i oči zablistaju.

Pogodili ste, on je svojoj djeci zbilja najbolji otac, a u ovoj knjizi vidite i njegovu sliku, koju je narisala osječka slikearica Hela Reymanova.

O piscu „Đurđica“ treba da upamtite slijedeće :

Magjer je po zvanju narodni učitelj. Sada je kr. školski nadzornik i službuje kao izvjestitelj prosvjetnog odjeljenja kod Osječke Oblasti u Osijeku.

Rodio se 28./IX. 1884. u Zemunu. Po svojoj majci rođenoj Kubić iz Osijeka u bližem je srodstvu sa biskupom Strossmayerom. Svršio je odličnim uspjehom učiteljsku školu i bio najprije pučki učitelj u Šljivoševcima, Valpovu, a zatim učiteljevao na učiteljskoj školi u Osijeku do god. 1920.

Kao prosvjetni izvjestitelj uređuje ilustrovana polunmjesečnu prosvjetno-socijalnu smotru „Vjesnik Osječke Oblasti“, koja sada kao nastavak „Vjesnika Županije Virovitičke“ izlazi već 35 godina i prema tomu je ta smotra najstariji osječki hrvatski list.

Književno je počeo raditi još kao učenik realne gimnazije. Prve njegove pjesme donašao je „Bršljan“ za urednikovanja Marije Tomšić-Imove i „Pobratim“ godine 1899. i 1900. za urednikovanja dra Gavre Manojlovića.

Kao pjesnik i književnik napisao i izdao je mnoge vrijedne knjige i za odrasle, koje su dapače radi njihove vrijednosti prevedene i na strane jezike, kao na pr. pri-

povijesti iz života hrvatskoga seljaka „Zapisci sa sela“, zatim: pjesme „Porivi“, „Novi Zvuci“, „Moj put“ i drugo.

God. 1909. osnovao je u Osijeku društvo pod imenom: Klub hrvatskih književnika i umjetnika, kojemu je i danas urednik i predsjednik. Kao takav razvio je zamjeran kulturni rad po tamošnje krajeve.

Kao omladinski pisac uređuje „Knjižnicu za mladež“ Hrvatskog Štamparskog Zavoda d. d. Podružnice u Osijeku. Izdao je antologiju savremene hrvatske omladinske književnosti „U pjesmi i priči“ i više knjiga pjesama (Čika Rude), pripovijedaka itd.

Sva su Magjerova djela izvorno ilustrovana od poznatih naših slikara: Renarića, Valića, Šantela, Gjurića, Rocha, Tomerlina, Melkusa i drugih.

Magjer razvija također veliku djelatnost u „Crvenom Krstu SHS“, pa je ovu ustanovu u Osijeku organizovao, te ju podržaje sa Podmlatkom u čitavoj Slavoniji.

Sve ovo spomenula sam, da vidite, kakav je vaš omiljeli pjesnik i pripovjedač neumoran prosvjetni radnik, koji pored golemog svojeg posla danju, žrtvuje još i mnoge noći, da za vas napiše sve ono, što tako rado čitate.

„Đurđice“ poklanja vam on uoči svoje 25-godišnjice pjesnikovanja, a vi treba da ih prigrilate toplim svojim mladim srcem i njima si plemenite dušu.

U Osijeku pred Uskrs 1925.

Josipa Glembay

Đurdica.

Bilo to prije svitanja ...

Po šumi sterala noć, a tamo daleko ... daleko na istoku pružila se nešto, samo nešto malo svijetlija pruga. Visoke i vite jele i jablani, onako saneni, savijali se sad na jednu, sad na drugu stranu. Tanke grančice pune pūpova drhtale su, a tiki vjetrić verao se i budio sve polako oda sna: i travku i mahovinu i džbun i na pō truhli hrast i ... sve, ah, sve — —

Ono malo već procvjetalih jaglaca, crvenih i bijelih krasuljaka, pa po koja ljubičica tek što su ugledale onaj svijetli trak nebu, a on već bivaše sve širi, izrazitiji, stali tresti stapkom i otvarati čašku. Kada su još bolje progledali i jače stali kimat u naokolo, stadoše uzdisati nad niskom mahovitom i tankom travom i potiskivati na stranu.

— Mjesta ... malo se sagnite ... ne treba vas nama na blizu. ... Bježi i savini se i ti, ne znamo ti imena ... nisi ništa. Tek to zeleno i debelo imaš lišće, glatko i dugoljasto i ništa ... ama baš ništa drugo.

A bilina tih listova samo se pogne šutke i videći, da se bez evijeta ne može takmiti, ugne se s puta.

U to se već onaj trak raširio jako i crvena i sjajna sunčana ploča stala se pomaljati, oni prvi traci, koji su čuli onaj porugljivi govor, zadrhću od boli, a nad onom bilinom se smile. ... Toplim svojim cjelovima stadoše dragati dugačke listiće i što su dalje dragali, to je isprva tanani kao vlat stao se uzdizati između dva zelena lista ... bivao viši od okolnih bilina i osuo se gore sitnim, a dolje sve širim zvončićima. Isprva zeleni, a kada je ciknula zora i zadnju noćnu tamu rasplinula đurdev proljeni danak: stajaše bezimena biljčica puna bijelih i mirisavih zvončića, puna krasnih: đurdica.

Pismo majci.

Dобра моја Мајко! Са сузом на оку
Гледам твоје добро, на смјешљиво лице,
Гдје је живот свио воре, бो дубоку,
Ишарao brazde uzduž nemilice.

Gledam твоју сijedu i svilenu kosu,
Kojom si me mladog, pustoj u osami,
Zaklanjala, kad je bura u prkosu
Htjela nježnu dušu satrti u tami.

Ljubim твоју руку slabu i staračku,
Što me kô nejačka водала i vazda
Putila put dobra. Uz svoju igračku
Ona прва мome domu temelj sazda.

Pa данас, где сâm i sijedim i starim —
Ljubim te nada sve, mila моја! Ti si
Најљепши аманет, што volim i marim
I kô sveta слика nad kandilom visi.

Poživi još само, dok mi do dva brata,
Srbin i Slovenac, сretni dom izgrade,
Gdje ћe sa Hrvatom vjenac od zlata
Drugoј našoj Majci ublažiti jade.

Kad то буде, onda nemoj žalit mrijeti,
Jer она ћe pazit na нас svuda svjetom
I u svojem hramu ljubav raznijeti
Na sve strane — grob твој: kitit neven-cvijetom.

Siroma onaj pogleda ga dobrostivo, suzom radosnicom na oku, zahvali se duboko i kao na uzdarje ostavi im svoju vreću.

— Uzmite evo ovo, naprosio sam, neka vam to bude ... i izčezne na vрати.

Jedva što ode ovaj, to: kuc, kuc i u sobu stupi drugi i opeta sav otrcan prosjak.

— Smilujte se, smilujte se !

A abadžija će opeta: »Ne znam što bih ti dao kad nemam ni sam što. Ali uzmi evo, dat ču ti što sam malo prije i sam dobio« — i segne u vreću, da mu nešto iz nje dadne. Kad on napipa pa izvuče, a to lijepa nova novcata surka. Začudi se abadžija i pokloni mu je, a u duši zahvali toplo: Hvala Ti, Bože, hvala !

Al eto i trećega, jedva što je ovaj drugi izašao na vrata.

— Dobar dan i bio mir u ovoj kući ! — izusti časni starac, stupivši na prag kuće. Dobar dan i bio mir u ovoj kući sada i na sve vijeke Amen ! Tako opetuje još jednom i izčezne u tren oka, a u to zasvjetli se potleušica siromašnoga abadžije, raširi se najednoć i od potleušice postane lijepa zidanica puna i soka i smoka i blagoslova Božjega.

I dandanas o tom, na sam Badnjak, priča djeda unučadi svojoj, a tada zapjevaju redom sve božićne pjesme onako po hrvatski svečano, oduševljeno ... Kada se do mile volje napjevaju, pričaju opet o svemu i svačem, dok najposlije idu svi spavati na božićnoj slami, a tada jedan drugom čestita: Sretan Božić! a svršuju: Dao Ti mali Isus, blažena Djevica Marija i sveti Josip i zdravlje i blagoslov božji i bio sretan za cijelog života kao na sam Badnjak — seoski abadžija...

Razgovor Đurdicom.

Tako vam se zove jedno curče malo,
Što se kao đače baš ozbiljno dalo
Na čitanje knjiga. Uz ine je knjige
I »Naš List« proštilo s dost muke i brige.

Nemojte se smijat, ali to vam đače
U drugom godištu po klupama skače,
Pa kô dijete zapitat će ova:
Kaži der mi kakva to su sva ta slova?

Uzmem knjigu bijelu i prvi list krenem,
A onda joj, djeco, ovako spomenem:
Vidiš li tog dječka? Vidim. Taj tvoj braca
Predstavlja rod Srba, što na papir baca

Ukras slova, što se zovu: cirilica.
Uči mi to pismo, jer tko njime piše,
Razumijet će Srpstvo. A ova curica,
Seka Slovenkinja, što se vedra njiše,

Slovenščinom mekom svoju dušu gali.
Sad ako si dobra hrvatska im seka,
Gledaj da ti glava primi u sebeka
Sva tri pisma . . . sva tri, curče moje, znaš li?!

Kad to bude, onda duša će ti puna
Zać u carstvo bajno, što kô zlatno sunce
Sjaji na daleko sa carskoga truna
I grije nam rodna polja i vrhunce.

Grije naše rijeke i sve što je naše
Od davnina drevnih. Sluša moja mala,
Pa kad pitah: Hoće l'? veselo zamaše
Ručicama. Sitnim glasom zaklktala:

Hoću, tājo, evo moga obećanja,
Sa ljubavlju sva ču pisma naučiti
Mile svoje braće i za volju znanja
I jer čemo ondar jošter jači biti.

Zdravo! rekoh na to — i sad već čitamo
Az — be — buki... tako, sve slovo po slovo,
Sve odreda. Treba strpljivosti samo
Pa će niknut krasno pokoljenje novo.

Božji sud.

Jevro Grdova, čovjek inače pristao i dobro stojeći, nastanio se tik šumskoga proplanka, odakle vodi staroputina kroz šikarje i razrovana ledinu u maleno seoce. Ovako u zabiti provodi on samotni život sa ženom bez djece i ikoga svoga. Dosele mu je prolazio život u miru, ali otkada se otapa snijeg i zamrznuta trava oživljava, a putem šumice skakuće obijesna dječurlija — osjeća i opeta ono staro nezadovoljstvo, nemir, srdžbu, bijes i mnogo toga, što se tekar preko zime smiri i jenja, kad putevi zamrznu i on sa ženom tek vidi zimsku bjelinu — zimski debeli snježni plašt...

Vrhunac njegove uzrujanosti i nezadovoljstva dosegne u onoga dana, kad se sjati najviše seoske djece, da se u lijepoj prirodi poigra, poveseli, namlađuje.

Da mu je moguće i da smije, on bi to sve batinom rastjerao i potukao kao miševe, ali u selu je sud, općina, koja svako silovanje strogo kazni.

Istina, on to dobro znade i uvjeren je, da se to ne smije, a ipak si gdješto priušti, da svojoj pakosnoj ženi udovolji. Biva to obično onda, kada koje dijete zabasa i namjeri se na Grdovljevu kuću, pred kojom malo popostane, da se odmori ili pode do zdenca, pa da se napije svježe vode.

Takova došljaka Jevro jedva dočeka i onako iza busije iznenada navalii, izgrdi na pasja kola, a bude i krupnijih... bude i batina.

Konac svega je obično, da se zacrveni kao puran i naprasito otjera mališa.

— Šibaj sada kući, pa zapamti dobro, gazda Jevro ne trpi tuđu dečurliju, kad nema svoje. Ako te još jednoć uhvatim na mojoj dobru, izbit će te na mrtvo ime. Hajd, hajd... šibaj sada odavle!

Zaplakano dijete sada bi, naravno, ni krivo ni dužno, dobro zapamtilo kuću toga čovjeka, kojemu nije ništa na žao učinilo i odmaglilo kući.

Dogodilo se često sličnih nedjela.

Jevro ima poslovnih sveza sa seljacima, ovi mu imali kad-što poručiti, vijest ili poslati pismo. Kuće domaćina zaposlen, ne može, a ima li koje dijete u kući, pošalje ovo.

— Nosi to gazdi Jevri.

A dijete, kao dijete, mora slušati starijega i ne misleći ništa zla, podje, da izvrši nalog. Pa kad ono Jevri, ovaj već čeka na pragu i mjesto odzdrava zagrmi:

— A šta ćeš ti tu, derane ? Kaži ti tvome ocu, je li već komu god bilo, neka dođe sâm ovamo, a ne ti; jal' će biti batina. Izbit će te, ako preda me dođeš. Nek dođe otac... Marš!

Jedamput tako, dva — tri i selo uvidilo, s kim ima posla, a i djeca razglasila jedno drugom sve i nitko Jevri ni blizu. A on to odmah opazio i smirio se... smirio se i bio miran. Jà, ali kad nastane proljeće, pa ljeto: svi prolaze u šumici mimo njegove kuće, on vidi sve ono, što ne voli i tada obično plane i pritaji se tako dugo, dok se na ma kim ne iskali do sita. A onda jao onomu, tko to sve izvuče, jer ga se drže masnice kao prst po mjesec dana... mjesec dana.

— Proklet je taj Jevro, jest, duše mi, to nije čovjek, već zvijer.

Tako govorili ljudi i svi kao za okladu ni blizu Jevri. Sad ga se klonili — svi. I sama djeca. Nisu više išla na igru u šumicu, već su ostala kod svojih kuća. Jevro ostao sam samcat sa ženom, osamljen od čitavoga sela.

Potrajalo tako više godina. Nitko se nije brinuo za Jevra i već se mogi pitahu u čudu, bogzna, je li još na životu, kad

jednoga dana eto i Jevre Grdova u selo. On sam glavom. Čim ga djeca uočila, razbježala se na sve strane, žene odoše u svoje kuhinje, a ljudi u staje i kud koji.

Jevro onda stao obilaziti iz kuće u kuću i pozivao, neka sva djeca, kolikog ih ima, dođu danas poslije podne k njegovoj kući.

— Rodio mi se sin, pa ču dijeliti pogače, krkeš* i kalotina** ...

Isprva nitko ne htjede povjerovati, ali kad Jevro stao uvjерavati, da je istina prava i da ne će nikom na žao: svi povjerivali i toga dana bilo veselja i previše u Jevrinom domu i svaki otišao kući zadovoljan, čudeći se sveđ, kako se je to Jevro odjednoć promijenio.

Govorkanju ne bijaše kraja i prošla dobrana godina dana, dok se selo smirilo od čuđenja.

I tako sada nastao drugi život. Ljudi općili i opeta Jevrom, a djeca mogla slobodno prolaziti kraj njegove kuće, ići u šumicu i piti vode iz zdenca Jevrinoga. Zavladala ljubav i prijateljstvo i svi naskoro zaboravili na prijašnjega nečovjeka Jevru.

Sada su ga ljudi zvali: dobri naš i mili gazda, a djeca: mili naš strika Jevro.

*

Vrijeme odmicalo i jedinac Jevrin rasao kao kopriva. Otac i majka uživali u ljepušastom dječaku Tadaji, pa što mali želi, to oni brzo ispune. I bio mir i blagoslov u kući. Potrajalо tako punih puncatih četiri godine — sve do onoga dana, kadno je Tadaja stao drugovati s ostalom djecom.

Bilo i opeta kao i prije toga, samo što je Tadaja više zalazio među djecu, sigrao se i postao obijestan, a njegov otac, onaj prvašnji strah i trepet sviju seljana u okolini, sada je drhtao i

* krkeš = vrst kolača. ** kalotina = suho voće.

sírepio nad jedincem. Još više i jače je drhtao nad djetetom, otkad mu umrla žena i on ostao sam sa svojim jedincem. Postao uz to mekan kao vosak, pa što Tadaja zaželio, Jevro misli, da mora učiniti i brzo ispunii. Na taj način postao i nehotice i neznajući rob svojega djeteta, a Tadaja osiljavao se u obijesti i postajao sve veći i veći obješenjak.

A za čudo, prama vršnjacima i ostalima ljudima bio Tadaja ozbiljan, dobar i trijezan. Otac Jevro to opazio, na svoju žalost tekar onda, kada je postao slab i nemoćan za posao, kada je ostario jako, a Tadaja uzrasao do momka za ženidbu. Opazio Jevro i to, kako Tadaja ne voli biti kod kuće, a kad dođe u kuću, šuti i pravo ga ni ne pogleda.

Starcu se to dalo na žao i kad god Tadaja otisao iz kuće, plakao kao maleno dijete ... plakao pod svoje stare dane i nikako, da sazna, zašto je njegov Tadaja okrenuo protiva svoga oca.

Onda se Tadaja oženio, a zlo u kući poraslo još veće.

Jednoga dana stupi Tadaja pred oca. Glas mu je drhtao, a lice bilo blijedo kao krpa. Jevro se začudio sinu, što će on to danas i prije nego što mu odzdravio na pozdrav kao prijekornim će mu glasom:

— Sine, sine moj ... nije, nije lijepo, kako s ocem svojim postupaš ... nije, al ja ti praštam.

Sin se osvijestio.

— Oče!

Jevro Grdova trzne se u misli na ovaj odlučni usklik.

— Oče ! — ponovi Tadaja. Hvala Vam, što mi oprštate. Ja sam Vas baš htio za oproštaj da zamolim, ali ste me vi pretekli. No sada je već svejedno. Ja osjećam i čutim, da dalje ovako ne ide i zato vas molim, saslušajte me do kraja. Lijepo vas molim, a onda želite li dobro svomu sinu, ispunite mi želju — zadnju želju ... Evo što je: Otkad sam na svijetu bijaše mi vrlo lijepo, osjećao sam, da imam dobrog oca i majku. Onda mi je umrla majka, a ja sam poodrasao i više se priljubio po-

najprije vama, a uz to i svojim drugarima i vršnjacima. Dok sam bio dijete, moji su me vršnjaci lijepo susretali i sa mnom drugovali. Postajao sam veći, a i moji drugari. Dogodilo se često, da smo se u igri zavadili i onda su obično svi protiv meni ustali. Isprva nisam tome pripisivao nikakovu važnost, a ni pitao: zašto to? Ali onda sam postao zrelij i pametniji, a i moji drugari. I stadoše mi mnogo toga pripovijedati. Ja nisam isprva povjerovao, ali sada se dan na dan uvjeravam od starih i mladih ljudi, koji mi sveđ predbacuju vaša nedjela, da nemam prijatelja, da me ljudi mrze i meni je to žao. Eto to je uzrok, da sam i ja sam postao mrzak u kući, da sam se pred vama pokazao nezahvalnim ... i zašto da duljim: Oprostite mi to sve, ja će se popraviti, jer želim, da od danas počne nov život u našoj kući, a Vas molim, ako je ono u istinu sve istina, da i Vi s vaše strane popravite sada u toliko, koliko se to sada, nakon toliko godina još popraviti može.

Duga, nesnosna šutnja ... Jevro je poniknuo licem i zaplakao gorko, a Tadaja sagnuo se nad oca svoga i kajao svoju narav i dojakošnji život. U tom trenutku, kojega je prekidal samo jecaj i nerazumljivi i isprekidani glasovi, ponikoše jače i otac Jevro i sin Tadaja, ali u njima je nešto kipjelo, raslo. A to je obuzimalo i grudi i srce i razum i um — —

— — Bila to velika i jaka, neobuzdana i čvrsta ljubav: oprostiti bližnjemu svomu.

I ako su otac i sin samo plakali i jecali, njihove su duše govorile, a ljudi, koji ih nisu mogli razumjeti, vjerovahu tek jedno, da je taj cijeli preokret nastao u trpljenju, teškom i mukotrpnom trpljenju.

Andeo čuvar.

»Po danu i noći čuva je mene,
Poljupcima žarkim sklapao mi zjene;
Ljubav ti dobrotu zaboravit ne će,
To u srcu čuvam tu najljepšu sreću.«
Miloljub (Ante Evetović)

Ah, vruće ga ljubim, poštujem nada sve
I kada ga duša mišlu se spomene:
Hvalu toplu daje za sve ... što uvijeke —
»Po danu i noći čuva je mene.«.

Cijeloga života budno pazi vazda,
Ako gdje zaboli, melem lijeka djene;
Od zore do mraka, a i tada jošte:
»Poljupcima žarkim sklapao mi zjene.«.

O andele! Ta ti zlato samo jesi,
Ti si mio čuvar u šarnomu cvijeću;
Od srca ti rado ... rado obećajem:
»Ljubav ti dobrotu zaboravit ne će!«

Ah, nikada ne će! Jer nisam kod ljudi
Ljubav takvu našo, a ni naći ne će;
Ah, nikada ne će i zato dok živim —
»To u srcu čuvam tu najljepšu sreću.«.

Evo prvih lasta... .

Evo prvih lasta, znanci naši stari,
Pod strehom su gnijezdo savili domari;
Stari dom svoj čiste, popravljaju, grade,
Cvrkutajuć sniju, kako će si mlade
Dočekati. Pjesmom pozdravljaju svijet,
Pa do neba plava upravljaju lijet;
Kruže vaselenom od milja i sreće
I dječici šapću: Tu je pramaljeće !

Tu je pramaljeće, što svježi i krijepi,
Pa će da nam sine danak nov i lijepi;
Božije će sunce sa nebeskoga svoda
Pozlatiti polja čitavoga Roda,
Gdje u kolu jednom: Srb, Hrvat, Slovenac
Domovini pletu ponajljepši vjenac
Od poljskoga cvijeća i meću na glavu
Jugoslavskoj Majci na čast i na slavu ...

Rasad.

Bio neki kralj, kraljica i jedinica kćerka Cvijeta. Ljubili su ju i pazili kao oko u glavi. Najlješa odijela, najljepši ukras, nakit; jednom riječju: sve, što je god bilo na svijetu lijepoga, to su roditelji za volju svoje jedinice kupili i darovali joj, samo da uživa i bude što srećnija. Jedino joj nijesu davali nikakvoga cvijeća, a to zato, što je neka gatalica prorekla Cvjetetim roditeljima, dogodit će joj se nesreća, kad pomiriši Cvijeta ma koji cvijet. Na upit kakva nesreća, odgovorila je gatalica:

— To vam ne znam reći, ali nešto će se dogoditi, što će vas najviše kao roditelje rastužiti.

Od toga dana zabrinuo se i kralj i kraljica. Da predusretnu objavljenom zlu, zapovijedili su, da nitko ne smije dati mlađoj kraljevni nikakav cvijet. Samoj pako kraljevni naložili su, da ne smije pomisliti, da opstoji cvijeće, jer će se inače dogoditi veliko zlo u njihovoј kući.

Cvijeta, da umiri roditelje obeća, da ne će nikada misliti na cvijeće i da će se čuvati njegova mirisa.

Bilo tako više godina. Kralj i kraljica uživali u svojoj kćerci. Bili su doduše zabrinuti, kad su drveća i voćke cvjetale, ali Cvijeta je bila odlučna i jaka. Ona cvijeću nije išla ni blizu. A ako je morala baš kraj njega proći, ne bi ga ubrala ni pomirisala ni za živu glavu.

I bilo sve troje sretno i presretno.

Susjedni kralj slavio gozbu. Pozvao na ovu i kralja i kraljicu sa Cvijetom. Ovi se odazvali, ali su prije toga, kao i obično, opomenuli Cvijetu na opasnost cvijeća.

Gozba bila sjajna. Jelo, pilo, najkrasnije voće, sve se šarilo na staklenim zdjelicama, pored kojega bijahu cijele kite raznobojnoga cvijeća.

Gosti veseli. Glazba udara.

Kraljevna Cvijeta sve zadivila svojom ljepotom. Tek svi joj predbacuju, što se ne će da okiti kojom ružom ili drugim cvijetom.

— Bila bi još ljepša, još krasnija.

— U istinu?!

— Da, da; ti bi onda bila najljepša na čitavom svijetu.

Ovo je djelovalo na Cvijetu i ona na čas zaboravi na svoj zavjet. Uzrujala se. Posegne za raspupanom rumenom ružom. U onaj čas pako nestane je iz dvorane.

— Kuda je?! Kamo?! Kuda?! — i pitanje se redalo za pitanjem. U prvi mah nikako da shvate sami njezini roditelji, što se je zapravo dogodilo. Ali poslije, kada im ispričaše sve potanje i spomenuše, da je posegnula za ružom: snuždi se kralj i kraljica.

— To je ona velika nesreća, to je ona velika nesreća ...

*

U carstvu Cvijetinih roditelja nastali dani plaća i dani teške tuge. Propitkivali su na daleko i široko, dok najposlije ne nadioše onu gatalicu.

— Kaži nam, što nam je raditi, da nađemo našu Cvijetu?

Gatalica je dugo i dugo razmišljavala. Najposlije reče, da bi kraljevnu mogao naći jedino jedinac susjednoga kralja, koji je nagovorio Cvijetu, da posegne za ružom. Još istoga dana otišao je ucviljeni kralj u susjedno kraljevstvo, da nagovori njegovoga jedinca, ne bi li se dao na put tražiti Cvijetu. Čuvši kralj želju svoga susjeda zaplače i sam od tuge, ali ne privoli.

— Ne mogu brate, ne mogu. Imam jedinog tog sina, pa ako ga pustim, možda mi se živ ne vrati. A što bih ja onda? Svisnuo bih od teške žalosti.

U to stupi sâm sin pred svojega oca.

— Oče! Vidim, da me ljubiš i da si zabrinut za moj život. Oprosti i ne zamjeri, ja te vrlo poštujem i ljubim i sâm, ali ja sam odlučio poći u svijet tražiti Cvijetu. Ja sam to tvrdo odlučio već onoga časa, kada je ona netragom isčezla. Sada, gdje uvidam, da sam ja time, što sam ju nagovarao, da posegne za cvijetom, za kojim posegnuti nije smjela, baš glavni krivac velike ove nesreće — ja hoću, ja moram u svijet. Ja će poći trižiti Cvijetu.

Dok su oba roditelja gledali zapanjeni i puni tuge suznim očima, mladi kraljević poljubi svojega oca i oprosti se od Cvijetinoga, a tada se dao na put ... veliki i daleki put.

*

Mladi kraljević, Miljenko, išao ... išao ... išao. Tri dana i tri noći putovao je bez odmora. Od teškoga umora klecale su mu noge i on klone u gustoj crnoj šumi — — —

U to se prosu neka čudna svijetlost. Crno drveće i gusti mrak isčešnu, a na daleko i široko prosu se poljana cvijećem ... svud samo šareno cvijeće. U prikrajku ovoga čarobnoga cvjetnjaka dizali se zidovi ograda, pred kojom je ... o Bože ... ta to je tamo Cvijeta!

Miljenku stao dah ... U grudima srce samo što ne pukne. Htjede ju zvati, ali mu zapela riječ u grlu. Htjede koraknuti naprijed, ali mu noge klecaju same i ne može ni naprijed, ni natrag. A blijedi mjesec sipaše svoje trake, koje se poigravahu šarenim cvijecima. Uz to zavitla sitan lahor. Cvijeci se tresu i čuo se žamor, razgovor.

Miljenko prisluškuje. Razabire sasvim jasno, kako sve cvijeće hvali i slavi Cvijetu, koja dan na dan rasađuje i njeguje rasad. Ona će taj posao obavljati, kao začarana djevojka, tako

dugo, dok mladi kraljević Miljenko ne učini koje dobro djelo sam od sebe i bez ičije pomoći.

Miljenko klikne u taj čas od veselja i trgne se oda sna.

— Učiniti dobro djelo ... sam od sebe ... i bez ičije pomoći.

Okrene lijevo, okrene desno: svud gusta šuma, samo se mjesec smiješi i proviruje kroz granje. U prvi mah mislio: ništa lakšega od toga. Čim je ali dalje razmišljavao, tim ga sve više obuzimao pritajeni strah.

— Ta što ja mogu učiniti, kad ne znam ni sam sebi pomoći. Evo već tri dana i tri noći lutam, bez pravoga puta, gladan sam i žedan, a ne znam, gdje sam zapravo. Je li tu blizu ima ljudskih duša i ima li na blizu koje selo ? !

Premišljavajući još neko vrijeme obazre se po šumi i opazi blizu rašljastoga grma maleni izvor.

— Hvala Bogu, barem ču se napiti vode.

Kad on bliže, a to kraj grma zbijena malena kućica od granja, pod kojim spava vremešna starica, sva u dronjcima.

U prvi mah sune mu misao, da ju probudi i zapita za put. No odustane od toga, pa videći, kako je sirota sva poderana i jadno obučena: skine sa sebe ogrtač, pokrije staricu i podje dalje.

Jedva on odmakao par koraka, a ono ga stane dozivati starica:

— Miljenko, Miljenko...

Kraljević stane.

— Ti si mi učinio ono, što mi još nitko ne učini. Nisam te molila, a dao si mi odjeće, pokrio me spavajući i pošao dalje. Hvala ti na ljubavi, pa za uzvrat evo ti ovu rasad. Zasadи je i gaji, možda će ti jednoč biti od koristi.

Miljenko se začudī staričinom govoru, zahvali na rasadi i podje na put. Prematajući nježnu bilinu iz ruke u ruku, popostane i zasadи ju kraj puta. Kako se dan primicao kraju, odloži svoju obuću i legne kraj zasađene rasadi. Po noći usnuo i opeta san preprošle noći. I opet se pružio cvijetnjak, cvijeće

zamirišalo, a Cvijeta u prikrajku rasađivala rasad. U radu zastala. Obazre se lijevo, pa desno. Kao da nešto traži. Prebroji rasad. Jedna bilina fali. Gdje bi ta mogla biti ... gdje?!

Miljenko zadršće. Sjeti se, da je prije, nego je usnuo, zasadio darovanu rasad. Da to nije rasad iz Ćvijetinog cvijetnjaka?!

U to Cvijeta, lijepa kao sunce, okrene se i zaokruži prema Miljenku. Koracala je odmjereno i veselo.

— Miljenko, Miljenko ...

Mladoga kraljevića oblige rumen, nešto ga stegne u grudi i jedva je skupio toliko sape, da je mogao pozdraviti ...

Kad je otvorio oči — nad njegovom glavom sijalo visoko sunce. Moglo je biti već blizu podne. Jedva je otvorio svoje sanene oči. U prvi mah bilo mu žao, što je ono bio pusti san. No ubrzo se razveselio, kad je ugledao pred sobom, da se je ona slabašna rasad pretvorila i izrasla u krasni bus ruže, na kojemu je bila rascvatena rumena ružica. Baš onakova, radi koje je nestalo Cvijete. Sluteći nešto, poskoči s ležaja, zahvati ružicu, pa da će ju pomirisati ... U taj čas ali osjeti, kako mu pod nogama izmiče šumsko tlo. Nije si bio svijestan, je li to san ili java. Tek je opazio, kako se pružio pred njim čarobni cvijetnjak, onaj isti cvijetnjak, o kojemu je veš dva puta sa njao, on pada ... pada ... pada u naručaj Cvijete.

— Miljenko ... Dragi Miljenko ... Da nijesi učinio ono dobro djelo onoj siromašnoj starici i da nijesi zasadio onu slabu rasad — nikada ne bi postigao svoga cilja, a ja bi na vijke ostala svakom nepristupačna: začarana vrtlarica. Kao takova morala bih kazne radi vazda presađivati i rasađivati rasad, a moji bi roditelji skupa s tvojim ocem od tuge umrli. No miris one ružice, koju si ti i nehotice zasadio, spasila me i tebe dovela do mojega cvijetnjaka. Hvala ti zato ... hvala !

*

Kada je za tri dana doveo kraljević Miljenko kraljevnu Cvijetu, oživiše dva čitava kraljevstva. Sve se je upravo natjecalo, kako će što ljepše i svečanije dočekati sretne mla-

dence. Pa dok su svi zahvaljivali Miljenku, kao osloboditelju, Cvijetu su slavili kao najljepšu živuću kraljevnu, koja se sada prvi puta bez bojazni okitila rumenim ružicama, koje su izrasle iz one slabe i nejake Miljenkove rasadi...

Hrvatska vjernost.

Bilo to godine 1102. — —

Jutarnji traci rasvjetljivahu zakučastu izbu sa jednim stôcem i hrastovim sandukom, što bijaše cijelo pokućstvo. Neobijeljeni zidovi od one sivkaste žbuke izgledahu mnogo svjetlij i kao da su se prenuli od sanene noći.

Branimir Brakić, čovjek u najljepšoj dobi, prebacio na sebe svjetlo-plavu vojničku dolamu, obrubljenu na krajevima krznom i opasao balčak, na kojem titrahu, po bogatom uresu od zlata i dragoga kamenja svijetle sunčane zrake u sto raznobojnih šara. Njegovo lice je blijedo i samo mu se veliki crni brk isticao, uz one izrazite crte, kroz koje je izbjiao ledeni znoj, neka pritajena tuga i nešto, od čega je od časa na čas lako porumenio, planuo i zažario se, a desnicom se hvatao i pâsa i balčaka ...

— Ah, zaman je to sve ... sve; ta ja sam samo — (tu bi časak stao i bolno uzdahnuo, pa onda isprekidano, gotovo jecajući nastavio) — ja ... sam ... samo ... uznik ... da, prosti uznik.

A ta riječ potresla bi ga do u dno srca i on bi i nehotice posrunuo od mrtvila i klonulosti; u glavi bi mu se zavrtilo i da ne padne: hvatao se stôca i na njemu zamišljen, satrvan posjedio do kasno u noći.

Tako on to čini sve od dana uapšenja. U cijeloj gornjoj Hrvatskoj komešalo se već nekoliko nedjelja. Dvije su velike vojske čekale na zgodan čas, da udare jedna na drugu. Protivnici Petra Svačića poplavili su cijelu Hrvatsku, dok je Branimir Brakić, zapovjednik jednog velikog dijela hrvatske momčadi, radio neumorno i pozrtvovno za vladara svoje krvi. I

kada je jednoga jutra sa nekoliko drugova navalio na protivnički tabor i nesrećom pao u ruke neprijatelju, izjavio odlučno:

— Režite me slobodno ... vežite mi ruke i noge, ali ja ostajem i bit ću samo vojnik Petra Svačića.

Ova izjava osupnula je protivnike. Znajući da bi od ovoga čovjeka mogli mnogo toga saznati, jer poznaje u tančine na njere Hrvata, stadoše mu prijetiti i mititi ga, samo da štogod od njega saznađu. Sva nastojanja ostadoše uzaludna. Na posljeku nije im na upite htio ni odgovarati.

To ih razjari do ludila i tamničar sa družinom mučio je odsele uznika Brakića i gladom i žđom.

Međutim se neprijateljska vojska (Kolomanova) primicala k Dravi. Poslanici njegovi podoše po cijeloj zemlji i navješćivahu ljudstvu i Petrovoj vojsci, da njihov kralj ne želi proljevanje krvi, već nosi prijateljstvo i bratsku ljubav. Svi oni pako, koji se podigoše protiva njega i sada čame u tamnici — slobodni su ...

*

Kada je škrinuo ključ u zahrdaloj bravi Brakićeve uze, on je upravo upiljio svoj nijemi pogled onako sav potrt i slomljen, kroz gvozdenu rešetku i uzdisao za slobodom.

— Nosim od Njegovoga cesarskoga i kraljevskoga Veličanstva vijest — govorio poslanik, unišav, tvrdim i ozbiljnim glasom, da ste od ovoga časa slobodni i da poštujete samo njegovu volju.

Dva dana kasnije kupili se vjernici Svačićevi po klancima i gudurama gorskim između Une i Save. Čim je Svačić u kraljevskoj odori povukao mač iz korica i pozvao prisutne, da junaštvom svojim odluče, da li će se krunom Tomislavovom okruniti u Biogradu na moru on ili Koloman: vikne Brakić, još do nedavno uznik, odlučno i odrješito:

— Za tebe, kralju, mal ne izgubih u tamnici glavu, za tebe rado žrtvovat ču i krv svoju!

— — Živio Petar Svačić! Krv svoju za kralja i dom svoj!
Uz ovakvo burno klicanje sukobiše se dvije vojske.

*

Među prvima, koji poginuše uz svojega kralja svoje krvi slavno i požrtvovno, bijaše i Branimir. Gora, gdje se prolila krv zadnjega kralja iz hrvatske kuće, prozvala se — Petrova gora.*

Ledenjaci.

Pogledajte: s krova vise ledenjaci,
Kao svijeće ravni, dugi, zamrznuti;
Vise, pa nam nešto samilosno šapću:
Obuc'te se, djeco, dani sad su ljuti !

Obuc'te toplo ruho, tko imade,
A tko nema — bogcu tome treba dati.
— Zimskom suncu to se smili i zagrije,
Pa svi ledenjaci stanu otapljati.

Duvandžija.

Natukao šešir kicoš od zemana,
Podlaktio ruku kao goso dana,
Što misli da čitav svijet je njegov, mnije:
Sad osto il' propo, glavno da se žije.

A što s'ono puši pod nosom do čela,
To je, kako s' kaže, najnovija fela
Jogunluka. Sama za se lijepa slika,
Tek nije da bude za nikoga dika.

* Ova je crtica napisana 1910., a štampana 1911. — Opaska autora.

Kapljica rose.

Voćnjak i lijep šarolik vrt, ograden drvenim plotom, pružio se u dalj na zaravanku pokraj sela.

Prije svitanja. Ona sivkasta tama postaje sve bljeda i bljeđa, dok od one svijetle pruge tama na istoči postaje široka i rumena svjetlost. Zora puca i prvi traci vuku se i prodiru kroz gустe krošnje. Od lakoga vjetra trepti granje, dok se lišće otresuje, dršće, šušti ... šušti.

U čaški zvonastoga tulipana posjela oveća kapljica rose i čim je opazila zažareno istočno nebo, zadršće od milinja i uzdahne.

— Ah, te sunčane zrake ! To mora zaista da je nešto velebno, rajsко.

I slušala je tajinstveno jutarnje šaputanje lišća i tananih zelenih grančica.

— Pa istom kada se stanu preplitati i prosipavati svoj zlatni sićušni prašak ... Pa kad stanu milo draškati, rasvijetljivati i zagrijavati.

Kapljica očarana gutala je svaki šapat, svaki zuj i uzdisaj lišća i grančica, te se od dragosti i želje povukla na rumenu laticu raspupalog tulipana. U to kroz rumen stalo svijetliti i prvi sunčani traci sunu kroz saneno jutro nad bašću.

Kapljica zadršće. Ona ljupka milina i dragost sunčanih zraka obuze je i ona sine u sto šara, koje su se prosule nad lijepim cvijetom. Uživala je ... uživala kô nikada prije. Njezino čisto, prozirno ruho, kupalo se u vlastitoj boji, kojom su je zaodjele one sićušne sunčane zrake, što su je pomamno oblijetavale i igrale se oko nje.

— Ah, zrake! Svijetlo! Još da je ... i ona željna slasti života prekine naglo tople uzdisaje, pa će prijekorno: Samo da ste vi zrake, malo, samo malo toplije. Vaše je svijetlo doduše krasno,

ali vaša hladnoća, ta ubija... Ne mojte tako... Život treba da je topao, a ne hladan kao vi... dà, kao vi!

Veliko sjajno sunce, koje se već uzdiglo daleko na plaveti, smiješilo se ludoj želji kapljice i stalo pripicati sve to jače i jače.

— Ne, ne... ta — ko... ja — — ko — — prošapta kapljica u zadnjem trzaju i isčezne kao da je nikada nije ni bilo.

Od toplih sunčanih zraka splinula i izginula, a cvijet tulipanova tresao laticom i tihano šaputao pun sućuti:

— Izgnula tako ludo... tako brzo. A da je ostala u mojoj čaški, naužila bi se i sunca i života. Samo da je htjela... samo da je htjela!

Bijele ruže.

Legenda.

Na obronku je Maslinove gore
Rastao trn sa crnim bodljikama,
A ljudi su ga klonili se jako,
Od mrzosti ih spopadala tama.
Jedini Isus — ljubav neizmjerna —
Sjedaše rado sred trnova hлада;
Ta, on ljubljaše baš one u svijetu,
Koji su puni čemera i jada!

Na večer, prije gorke muke svoje,
Hrist ode tamо; sjетан, srca bona,
Počivaše u hladу grma toga.
A sunce pada. Zidovi Siona
Odsijevaju u večernjemу rуju
I sveti hram zasjeni val Kedrona,
Što vijugaše izmed grmlja, kama,
Dok zvijezde trepte, dršće vasiona.

I progovori moćnim glasom Isus:
»O, mnogo puta, mnogo trne zlati,
Okrijepio si mene hladom svojim;
Što želiš reci! Ja ћu tebi dati!«
I gle: na meke Isusove riječi
Uzdršće gora, od milja i sreće,
Lahorić granje trnovo potrese,
A trn tад hukne: »Daj mi cvijeće! Cvijeće!«

Cvijeće, cvijeće ... željelo je trnje,
Jer dosad jošte grm taj cvao nije;
A Isus kimne glavom, da pristaje
I suza sjajna lice mu zalije.
On ode s gore. Srce mu obuze
Sad slutnja teška, što mu tišti grudi,
Da mrijet će skoro, ljuto bit bičevan
I na Golgoti razapet za grijeh ljudi.

A trn je sam na Maslinovoj gori
Čeko i čeko, što će to se zbiti,
Dok sunce već je tonulo u more.
Trak zlatni jednom svijet još okiti
I sjajnim svijetlom pozlati kraj cijeli.
A tada pane iza Libanona.
Noć zastre zemlju, a na nebu bajnom
Zaiskri plamsaj zvijezda milijona.

Svud tiha noći. Sve se sanku sprema,
A trn sve čeka pun crnih bodljika.
Al, čujder! Korak za korakom stupa —
To ide Isus s jedanaest učenika ...
Gle: sad su prošli trn i dalje kreću
Puteljkom onim u vrt Getsemani;
Sad Isus kleći vrh Maslinskog brda,
Od Oca moli melem svojoj rani:

»Oj, oče, moj! . . . « sved Isus Hrist moljaše.
Beskrajna tuga njeg've grudi peče;
On pada k zemlji, bez pomoći klone,
Dok čelom znoj i rujna krvca teče.
A gora šuti i dubrava šuti,
Priroda sva je kao grobna raka,
Gdje život mrije. Samo Jerusalem,
Taj grješnik, kida šutnju posred mraka.

Uz lupu, zveket i plamsaj bakalja
Vojnika mnogo po stazi krivuda;
Za čas i vajme! Učitelja vode —
Ruke mu svezo sam izdajnik Juda.
Kad vidje trn to, zavapiti htjede,
Za nedjelo nek zemlja sva bi znala;
Al priroda je uskratila riječ —
Nije mu dahnut ni šapnuti dala.

I kad bi jutro: dođoše vojnici
I trgat staše grmu našem granje,
Da spletu krunu trnovu za Hrista;
A kad se sve već zrake prosu danje
I sunce diglo iza Libanona:
Zasiju traci sunčanoga plama,
A crno trnje procvalo je cvijećem,
Sve samim krasnim . . . bijelim ružicama.

Dvije lepirice.

Bila je topla svibanjska večer. Tamno modro nebo osulo se zvjezdicama, a u velikoj dvorani buktile su plinske žarulje. Svetlo ... bajno svjetlo mamilo večernje lepirice.

I gle: dvije prhnuše, iz one krasne prirode, put otvorenih prozornih oknâ velike dvorane.

— Vidim najednom nešto slabije — prva će.

Druga je letjela nešto sporije.

— I meni se čini, da mi oči slabe ... nekako me očarava ta svjetlost. Ne bojmo se mi toga, ne bojmo! Treba i to vidjeti. Pa napokon, to je nešto neopisivo lijepo, ljepše već one zvjezdice. A i zašto, da mi sirote noćne lepirice samo tumaramo uvijek po mraku? Ja želim svjetla. Ah, svjetla!

— Svjetlo! Svjetlo!

I obe ulete u dvoranu.

Kako nisu bile navične gledati u jaki plamen, stali udarati čas o zid, čas o željezni držak plinske svijetiljke i obnemogavati u lijetu.

Nije prošlo ni nekoliko časova i lepirice, onako umorne, skupe svu svoju jakost i polete prema žarulji, ali tek što se približiše, malo samo, zalome krilima, zacijuknu bôno i sunu na pô mrtve na ulašteni pod.

— Ne vidim ništa. Užasno je to svjetlo, zastenju i protegnu se opaljenih krila i izgorenih ticala.

Izginule su...

Zorici.

Sini nam, Zorice, sini
 Kroz mrtviš mračnog dana,
 Duše sviju nas vini
 Do neba našmijana !

Dosta je noći bilo,
 Gdje gine dobro svako,
 Suza se previše lilo
 I sikto crni pako.

Došlo je drugo doba
 Na pragu Pradjedova,
 Pa ćemo povrh groba
 Saviti gnijezda nova.

Zaoto treba svudi
 Jakosti, svijetla, dana,
 Treba nam marnih ljudi
 Za polja neorana.

Listati valja knjigu,
 Treba nam htjet i znati,
 Pa je za razbribrigu
 Lako tad zapjevati.

Slovenac, Srbin, Hrvat
 Gradit će Kuću sreće,
 Tu ponajljepše sabrat
 Sa rodnog Doma cvijeće.

Sini nam, Zorice, sini
 Kroz mrtviš mračnog dana,
 Duše sviju nas vini
 Do neba nasmijana !

Magarci.

Duge uši, blesast pogled,
 Tromi hod i tako dalje --
 No, no... vi već znate, što su
 Magarčije ralje.

I-a, i-a, to je njina
 I pjesma i glas, što uho
 Golica ko mukla tava
 Do u noći gluho.

Nije druge, već tako je,
 Tek ne treba u rug s njima,
 Kad međ ljud'ma još i više
 Takovijeh ima.

U drugom carstvu.

Lijep je proljetni danak. Na nekoj grančici stane pjevati zlatna ptičica. Glas joj je bio mio i zamamljiv. Prišuljao se do nje Nikica. Jedina mu je želja, da vidi tu ptičicu, koja tako krasno pjeva. Kad on do drveta, a zlatna ptičica odleti na drugu grančicu. Nikica podje opet za njom. I tako ju je neprestano slijedio, slijedio i sve se više odmicao od svoga doma. Došao je napokon u sasvim drugu zemlju. U to osjeti, da može koracati i po samome uzduhu. Odmah se dade na put i potrči za ptičicom, dostigne ju na nekom visokom drvetu i on sjedne uz nju na grančicu... Sada ju stao promatrati. Onako puna zlata zablistala kao dragulj. Pogledavši unaokolo opazi, da je svuda proljeće. Voćke su ovdje i pune cvijeća i pune ploda. Jabuke zriju ovdje i narančama, a kruške i slatkim datuljama. Bilo mu je tu posve lijepo, samo ga je jedno smetalo. Bježeći daleko za tom ptičicom, poderao je na sebi odi-jelo. Na njemu su visjeli samo dronjci. Pa onda još nešto. Svaki čas se na njega zaletila po koja ptica, pa ga kljucnula kljunom.

Međutim zatrepti ona ptičica krilima, pa će reći: »Ajdemo do sunca«. I stane letjeti, a Nikica za njom bjež, bjež... Sunce milo sipa tople zrake. Već su mu bili posve blizu. Nikica je htio stupiti na sunce. U to osjeti, da ga netko vuče i suzdržaje. Obazre se, a to stoji kraj njega majka, koja ga stala budi, da ustane, jer je već kasno.

Nikica si protare rukama oči, pa se uvjeri, da je to bio san. I bilo mu je milo, da je ostao uz milu majčicu. Uz nju je mnogo ljepše, već u drugom carstvu.

Kiša.

Pada sitna kiša
S oblačina sivih
Po ranom usjevu
I po rodnoj njivi.

Pada sitna kiša,
Božja blagodati,
Osvježujuć biljku,
Što sa suše pati.

Pada sitna kiša ...
Baš nam valja, treba;
Urodit će zato
U obilju hljeba.

Urodit će sva nam
Posijana muka,
Kad blagoslov sad već
Božja daje ruka .

Padaj, zato, kišo,
Božja blagodati,
Na uzdarje Bogu
Hvalu ćemo dati!

Zvona.

Dva mjedena zvona
Vise nasred grede
I često sa tornja
Ljudstvu probesjede.

A biva to, kad za
Pogorelca prose,
Ili kad tko umre
I u grob ga nose.

A biva i tada
— Vrlo često to je —
Kada svetoj misi
Vjerne zove svoje.

Ah, tada vam tutnji,
Toranj sve se trese
I romona zvuci
Krasni raznose se .

Al biva, pa katkad
I zvono prosuzi
I samo sved plače
I jeca u tuzi.

To biva kad majci
S lica teku suze,
Jer joj samrt sinka
Jedinoga uze.

U đulistanu.

Još je bilo nekoliko kasnih jesenjih ruža i žutih i crvenih i bijelih. Jedna osobito lijepa crvena upala je na prvi pogled svakomu u oči i zatravila svojom ljestvom. I druge su bile lijepе, samo nešto manje rascvjetane, još na pô populjci. A kako je ono lišće bilo više žute i crvene boje, nego zelene, od nevremena i kiše, to su ruže na tom busu gubile mnogo od svoje ljestvote, dočim se je baš ona crvena izrazita boja rascvatene ruže isticala.

— Šta vi, susjede moje ... vidi se, da ćete naskoro prvim vjetrom otpuhnuti s ovoga svijeta skupa sa vašim nakaznim lišćem. Pa i bit će to bolje. I onako vi samo svojom rugobom sramotite naš rod, koji je kraljica cvijeća. Hi-hi-hi ... al vi baš ni najmanje ne spadate u taj rod, ma da ste mi rođene seje. Ne spadate nikamo ... pa eto.

Ostale ruže ni da bi pisnule.

— Samo se sakrivajte — nastavi ona crvena dalje. Šćućurite se, jer će se inače poplašiti od vas i vrapci na krovu. Hi-hi-hi ... i ona se stane pakosno i nelijepo smijati.

U to dune vjetar ... jaki jesenji vjetar. Rascvatena crvena ruža zadršće od zime, a kako je vjetar sve jače i jače vitlao, to joj je naskoro raznio sve latice po blatnom kalu. Ostala samo gola badrljica na busu, dočim je nekadanja crvena ruža sva raskidana, srvana.

— A druge ruže — oni na pô populjci?!

One su poslije vihora rascvale i uživale do kasno tamo u jesen. Svakdanji njihov razgovor bile su riječi: kako je izginula jadno, a samo radi umišljene ljestvote.

Miljenko.

Crtica iz malenoga svijeta za posve malu dječu.

Kad se vratim kući, evo ti njega pred vratima. Onako malen pa bucmast samo se gega i maše ručicama. Čas pruži jednu, čas drugu ruku, a onda istisne odrješito:

— Zdravo!

— Zdravo, Miljenko, zdravo! I ja ga potapšam po ramenu i pomilujem po licu, kao od veselja, što me moj mališ ovako veselo susreće. I sad bi čovjek mislio, da ćemo nas dva zapodjeti razgovor, pa onako, kao baba u zapećku, do sita se ispripovijedati.

— Šta s' doneo, šta s' doneo?!

Vidi ti maloga mudrijaša, kako on znade u pravi čas priupitati za ono, što je njemu najmilije.

— Kifa, pejeca ... kifa, pejeca.

Ja ne znam, da li moji, zlatni čitatelji, znate, što je to, zato ču vam odmah kazati: »Kifa« to kifla, a »pejeca« — pereca. To su za njega poslastice. Čovjek, koji to ne zna, mislio bi: viđiš li ti to dijete! Mora da je željan svega, kad toliko uzdiše za kiflima i perecima. Ali nije tako. U dobroj namisli da mu ostane zdrav želudac, ne pitamo ga slaškišima, već dobrim pecivom, a budimo iskreni, to je danas i najbolji i najjeftiniji darak. Znade se doduše dogoditi, da ga svi mi želimo iznenaditi i tako ti naš Miljenko, kud okrene, a to samo darovi »kifa« i »pejeca«. Budne i to, da ja, a i drugi, zaboravimo, pa dodemo kući praznih džepova. Onda budne i tuge i plača i predbavicanja.

— Tata jočesti ... tata jočesti.

— Pa tako ti meni, zar ja zločest?!

Mališ me pogleda, kao uprepašten, pa odreže:

— Nje ... nje...

Taj »nje« to je kod njega »ne«. I tako on doda još brže:

— Nje, nje ... Miljama ... nje, Miljama. Time hoće da kaže, nije Miljenko zločest, već ti, tajo, što nijesi donijeo

»kifu«. Da ga umirim, uzmem ga na ruku, pa s njim od stola do ormara, od vratiju do prozora. Pokazujem mu snijeg (sada baš ima pred našom kućom mnogo snijega, a i gavrani se vrzu od grane do grane), pa prišapćujem:

— Vani zima, vidiš: snijeg pada. Ptičice će doći, pa ćemo im dati krušca, da ne uginu od gladi.

— Kuka, kuka! Tičice kuka!

— Da, da ... dat ćemo tičicama kruha.

Al to sad nije njemu dosta. On želi, da mu kažem nešto novoga, nešto, što on razumije, a to nije baš ni tako jednostavno. Lako je velikom ispovijedati svoje misli i želje, rastumačiti stvari oko sebe, pa i dalje, ali malom djetetu, zato se hoće spretnosti. Da mi budne lakše, sjednem na divan, pa mu počnem onako izdaleka i dragajući po licu.

— Miljenko dobar. Tebe voli tata, mama, Guka, Olja, Eja i bat.

— Nje, nje ...

— Nijesam pogodio. Kad on kaže »nje«, to znači: baja šuti ili kazuj što pametnijega. Pa on postaje onda sve nestrpljiviji, maše rukama, a bogme i potegne za brkove.

— Pedaj, tata pedaj ...

— Pa hoću. Pripovijedat ću ti o cicini (Božiću), što će donijeti, o šetnji kroz cvijeće — —

— Ceće, ceće ...

— Pa ću ti pripovijedati o medi — —

— Medo, medo ...

— Pa ću ti ... Pogledam bolje, a moj se sinak priljubio uz moje grudi, glavicu naslonio na rame, a lijevom ručicom (ja ga prislanjam na se uvjek na lijevom naramka) sve igra oko uha, vrata i kose. Ja opetujem po dva tri puta jedno te isto, smišljam i uživam u njegovoј djetinjoj bezazlenosti, pa čisto zaboravim na se, na svijet i sve. Čini mi se, da postajem i sam mali dječarac; ne, ne: moj mali sinak postaje andělak, a ja ga pratim od zvijezde do zvijezde i zajednički sigramo se zlatnim tracima ...

— Tata, daj duduš, tata duduš, moj ma — â — li duduš !

E sada je konac pripovijesti. Digneim se polako, uzmem sa ormara duduš, metnem ga Miljenku na usta i on se za hvalu slatko nasmiješi, a onda zatvori očice ... one zlatne dvije crne »kuke« kao kukinje crne.

— Lako noć, slatki moj »milo« !

— Laku noć i moja je crtica gotova.

Eto to je moj najljepši san i slika sadašnjega života.

Zato: do viđenja!

Umjetnikova pjesma.*

Legenda.

Gdje raste četrun, maslina i lovor,
Gdje dižu grane ponosne platane
I cvijeće cvate najžarkijih boja,
Slušajući morskog žala šaputanje:
U izdubini zida križ mramorni stoji,
A kraj njeg tužna Božja Mati moli;
Od silnoga plača suzne su joj oči,
Dok srce puca od beskrajne boli.

Niz dugi ljeta kip taj sam stajaše
Sred vrta, kô kam pored razvaline;
Za nj ljudi znahu, al ga rijetko kada
Posjetiše. No kada je s vedrine
Jednoga dana — bijaše vruća poljet —
Sjevnula munja, oganj pao s neba
I smrsko krasnu stoljetnu aluju:
Svijet došo silan, da tu štetu gleda.

* Za bolje razumijevanje ove pjesme spomenuti mi je, da sam sadržaj za ovu pjesmu uzeo iz legendarne pripovijesti života mladoga talijanskoga skladatelja opera i crkvene glazbe Giovani-a Battiste Pergolosse-a, koji se rodio 3. I. 1710. u Napulju, a umro 17. IV. 1736. u Pozzuoli kod Napulja. On je uglazbio korizmenu pjesmu »Stabat Mater« (»Stala Majka«), koja se i danas u crkvi pieva, a na nju se i misli u ovoj pjesmi pod natpisom »Umjetnikova pjesma«. — Op. pjesnika.

Med mnoštvom tim i mladić jedan bio
Na kojeg čelu bješe bô i sjeta;
Uz djudstvo on je zadnji stupio tio,
U srcu plako sudbu aloj-cvijeta.
Pa kad je zatim u vrt dalje pošo
I ugledao mramorno raspelo,
Začuđen stane, gledajući krasno
Umijeće ljudsko, pravo remek-djelo.

I od to doba dolažaše češće,
Da gleda svete umjetnosti djelo;
Po cijele sate tu je boravio
I šiljo molbe pred Božje propelo.
A katkada je i uz javor-gusle
Zapjevo svoju pjesmu koju svetu,
Ne skinuvši ni za čas s kipa oči,
Sveđ tonući u Majke boli, sjetu.

I u tim mu je časovima bilo
U bolnim grudima i lakše i slađe,
Kô da je neka nevidljiva ruka
Odagnala sa nj tugu i beznade,
Pa kad nadošlo korizmeno doba,
Žalosno vrijeme Majci posvećeno,
On, umjetnik, je podno milog kipa
Još češće pjevo zvonko, ushićeno.

Tako i danas. A sunašće žari
I baca zrake povrh Hrista glave,
Dok podno križa crvene se ruže
I uz njih žive ljubičice plave;
U cvjetnom grmu ptičice cvrkuću,
Sva narav vedrim smiješkom pripajeva,
A kraj golgotskog mučenika Majka
Satrvena sva gorke suze lijeva.

Oh, kakva sjeta, neizmjerna tuga
U trenu tom mu grudi obuzela!
Oh, kakva sućut takla mu je srce,
Videći kako salomljena, svela
I puna boli Majka suze lije,
A suze vape milost, sažaljenje !
I on, umjetnik, tada pun tronuća
Zaplače, gledeć kipno to kamenje.

Plakao je i slao molbu vruću:
»Oj, Majko moja, sveta mučenice!
Kad Tebe gledam, duši mi je lako,
A licem teku suze radosnice;
Oj, Majko sveta, moli Sinka svoga:
Nek sa mnom bude, što je volja Tvoja!
Oh, reci jošte, kako da Te slavim,
Da nađem milost Tvoju, Majko moja ?«

I gle! kameni kip je oživio,
A suzne oči Majke progledale
I uprle u bolnog umjetnika,
Pa usne tihim šaptom zborit stale:
»Čula sam, sine vapaj tvoj i primam
Zavjetnu žrtvu; nađi pjesmu sada,
Koja će boli dostići vrhunac
I prenuti me od teškoga jada.

Oh, pjesmu nađi, pa će kapat suze,
Znak, da je srcu odlanulo mome;
Učini, pa će molit Sina svoga,
Nek ponajbolje dade žiću tvome.
Znesen kad je mladić saslušao,
Mramorni kip je opet onijemio,
A mladić papir uzeo tad bijeli
I za čas krasnu pjesmu uglazbio.

Uz javor-gusle zatim pjevat stao,
A pjesma — sama nježnost i milina —
Drhtaše tužno i puna slatkoće
Pred licem Majke i Raspetoga Sina.
I čuda, gle! Kod zadnjih riječi pjesme
Kô da je život dahn'o u propelo:
Gospino lice postalo je milo,
Na usnam' smiješak titrao veselo.

A mramor suze kapale su s oka,
Kô biser-rosa kad na cvijeće pane
I padale na čelo umjetnika.
A on, sav blažen, duše razdragane,
Pobrza Majci do podnožja kipa.
Tad Majke Sin mu na uzdarje dao
I on je svladan slađanim umorom
Klonuo i u sanak vječni pao ...

Što volim?

Volim svoju kuću — rodnu kuću svoju,
Gdje sam svijet lijepi ovaj ugledao;
Ta tu proveo sam mladost svoju ranu,
Tepajući bâbu dragati sam znao.

Volim svoju kuću — ma i mala bila,
Ma joj ljudi se i sve u šali smiju;
Istina, i druge lijepe su i ljepše,
Ali ponajljepše zidi moji kriju.

Znate l' što je?! S vedra ... s vedra mojeg čela,
A još veselijeg pročitajte lica,
Eto tu vam piše: »Rodnu kuću volim,
Ona je jedina — kuća slobodica«.

Pismo.

Majčica Jelisava Petrovićeva teškim je srcem otpravila svojega jedinca u svijet.

— Idi, pa živi i radi, kako Bog zapovijeda.

Prvi dan poslije odlaska mislila majčica, da ne će moći dočekati večer. Dan joj se činio duljim, no što u istinu jeste. Razne misli i slutnje okruživale rascviljeno majčino srce, koje se tijekom godina tako priviklo uz sina jedinca, da bez njega ne moguće ni čas živjeti sama. Ta evo ona se svega sjeća, kao da se sad zbiva pred njezinim očima. Ona se sjeća, dok je još Jaša bio malen, kako sjedi pred kućom na ledini. Skupila se djeca. Jedan zove: Hajdemo se sigrati skrivača !

— Hoćemo, hoćemo!

— Evo finoga blata.

— Ne, ne ćemo, mi ćemo praviti od blata topove.

Družba sjela. Jedan nosi blato, drugi mijesi, treći već zabljuje. A sve to njezin Jaša nadgledava i zapovijeda.

— Ha, sad je gotovo. Dederte, da ja pokušam prvi. Evo gledajte, ovako se to mora. Puf! Jaša tresne blatom o zemlju. Pukne. Blato popuca i razleti širom.

— Evala, baš ti valja. Živio Jaša!

A Jaša onda pun veselja stoji i zadovoljno nastavlja igru. Kad zazimi, e onda s Bogom i polja i ledina i šljivici i sve. Onda Jaša skupi svoje drugove oko ognjišta, oko majčice Jelisave.

— Deder Majčice, draga moja mačice, pričaj nam onu priču o začaranoj djevojci i dvoglavome zmaju. Mi ćemo te slušati lijepo, samo nam pričaj ...

Majčica onda, da razveseli mališe, sjedne na tronožak, pa počne:

— Bio tako kralj, pa imao lijepu djevojku, jedinicu kćerku svoju. Pa je onda živio i bio presretan. Jednoga dana podigne se velika oluja, a s olujom doleti dvoglavi zmaj i odnese lje-

potu djevojku u tvrdi svoj začarani dvor. Nastali dani tuge i dani žalosti. Junaci kršni podoše tražiti djevojku, ali nijednom ne pode za rukom. Kako tko ode — tako i propane, jer ih znaj proguta u grijevu svome. Onda to doču Kraljević Marko, pa stade dozivati posestrimu Vilu. Doleti ova, pa dadne Marku zlatno pisamce. Evo ti ga, pa kada doleti zmaj — baci mu ga u usta. Posluša Marko, pa put pod noge. Jedva što pošao, a ono se podiže oluja i doleti zmaj. Marko ne časeći, zgrabi pisamce, pa pljus zmaju u usta. Zmaj samo što zgutne — pukne kô top, a Markinom šarcu narastu krila ... zamahne njima i poleti s gospodarom do čvrste kule po ljepotu djevojku.

— A što je bilo onda ne treba ni da kažem, završi majčica.

Ali Jaši i djeci nije to dosta, već kliču: nastavi majko, nastavi majko!

A majčica, da udovolji posljednjoj željici mališa nastavi: I onda je doveo Marko Kraljević ljepotu djevojku roditeljima njezinima. Oni se razveseliše i sjajno pogostiše Kraljevića Marka, a na dar mu dadoše sto vreća dukata, koje je Marko razdijelio među braću svoju, da ga se sjećaju i raznose slavu njegovu. Kažu, da su Hrvati dobili najviše, zato i toliko slave junaštvo Kraljevića Marka. Je li to istina — ne znam; znam samo toliko, da je u istinu Marko živio. Tako i meni bar pričaše moja maja ...

Prošao teda negda i drugi dan, a osvanulo treće jutro. Majčica sva umorna baš najljepše zadrijemala, kad netko na prozor: kuc ... kuc ... kuc ...

Otvori okno, a to listonoša pruži pisamce.

Sjedne brzo. Otvori ga i stane čitati.

Piše Jaša.

— O Jaša, dragi moj Jaša ... On piše, da je sretno prispio u novo boravište, gdje je već našao i posla i odakle nebrojeno puta ljubi u duhu svojoj majčici usta i ruke. Pa i ako mu je teško daleko od svojega doma, on se veseljem sjeća svoga djetinstva, svojih dragih drugova, a najvećma drage majčice,

koja je ove riječi nebrojeno puta čitala sve većim i većim užitkom.

Od sada prolazili dani majčici Jelisavi kud i kamo brže, jer i ako je Jaša bio daleko od doma, on je kroz svoja pisma bio vazda uz majčicu.

Tako rade valjana djeca!

Koraljni đerdan.

Živio djeda, bakica i njihovo unuče Drenka. Bila to ljepušasta djevojčica. Svakim je danom milija, ljepša. Kosa joj je bujna i mekana kao svila. Kada joj bijaše 15 godina, pristupi k njoj neka bajna vila, pruži joj koraljni đerdan i reče: »Uzmi ga i uvijek nosi na vratu. Stigne li te kada nesreća, samo se prstom maši đerdana!«

Prošla godina-dvije. Pročulo se po cijelome kraljevstvu, da je Drenka najljepša djevojka. Prosci stali snubiti djevojku. Ona ne da nijednomu jabuke, jer ni jedan ne će da uzme s njom u kuću i djeda i baku. Ona se pako bez njih ne će da uda.

I prošlo nekoliko godina. Jednoga dana našao se i opet prosac. Ovaj će ovako: »Siromah sam poljodjelac. Čuo sam za vas uboge starce, da ste u bijedi. Čuo sam i za vaše zlato Drenku. Došao sam stoga, da vam pomognem. Budem li mogao toliko zasluživati, da ćemo moći bolje živjeti, a vi mi onda dajte svoju milu Drenku za ženu.«

Kada je Drenka začula govor toga priprostoga, ali plennitoga čovjeka i nehotice se maši prstom koraljnoga đerdana. I gle: Od niske potleušice postane krasna zidanica. Djed i baka se nekuda pomladiše. Drenka sva sretna pode za ovoga skromnoga, ali radinoga čovjeka. Živjeli su mnogo godina u samoj sreći i zadovoljstvu.

Biti milosrdan.

Udijeliti siromaku znači — biti milosrdan ... A to je ne samo dobro djelo, već i lijepo i nada sve plemenito. Blago onomu, tko može davati, jer mu se dobro samo dobrim vraća. Ako to i ne biva baš u isti čas, a to će već doći vrijeme ... jednom će se već povratiti. Tako je mislio i maleni Tomica.

*

Sakupilo se oveće društvo. Što ćemo se sigrati — što?! bijaše jednoglasno pitanje. Što dakle? ... I dok su jedni predlagali ovo, drugi ono — dotle je Tomica rekao: Sakupljajmo milodare za bolesnoga našega sudruga Mihovila Miholjevića. Sakupljajmo!

— Što?

— Zašto?

— Nemamo ništa ...

Tomica ušuti. Vidjevši, da ovi ili ne razumiju ili ne će — stane ih ponovno pozivati: Sakupljajmo, pomoći ćemo mu u velike. Da mogu sam, ja bih to učinio, ali sam ne mogu. Uz vašu pomoć bit će mi i lakše, a i bit će više. Dakle! Pomoğnite! Svi mi dobivamo kad — tad od kuma, rođaka, od oca majke i drugih po Dinar, dva ... Imamo nešto staroga iznošenoga odijela, čarapa, košulja i drugo. Ti daj jedno, ti drugo i eto: Mišica naš imat će svega. Dajte ! Ta on je i onako ubogo siroče bez oca, a sada je još i bolestan, jako bolestan ... Ima više braća i sestara, majka mu je već stara, u kući nema ni kruha ni ogrjeva, a ni zarade niotkuda ... Kako bi bilo vama, da legnete u postelju gladni, ustanete gladni i cijeli dan da ste u hladnome, kako ? Zamislite se u to, zamislite ! Predstavite si to živo !

— Br-brrr bijaše jednoglasni odgovor.

Te se riječi kosnule srca i duše i oni očutješe najednom zimu po cijelome tijelu — sve očutješe, što je Mišica od dana u dan onako bolan osjećao.

Prekinuše igru. Razidoše se ... Nakon pô sata povratiše se i svaki je nešto nosio.

- Evo, to za njega ...
- Evo ovo ...
- Dajem od srca ...
- I ja ... i t. d.

Kada je Tomica sve stvari zgrnuo u hrpu, bilo je toga toliko, da je jedva zamotao i sve metnuo u sanduk za Mišicu.

— Evo vidite, drugovi, zamatajući reće Tomica, sve se može, samo kad se hoće, samo kad se hoće ...

Na božićnoj slami.

Mali Milivoj dobio za božićni dar lijepе saonice. Odavna je to bila njegova vruća želja i eto — sad mu se ispunila. Poslije večere, na sam Badnji dan, igrala se njegova braća i sestrice svojim darovima, valjala se bezbrižno po božićnoj slami, a Milivoj vukao svoje saonice po podu i veselo njima trkao, kao da ih vozi po snijegu. Ej, kad bude sutra u istinu po snijegu vozikao svoje saone, veselju ne će biti kraja! U takvim mislima mali se Milivoj i umorio i legao na svoje saone. Isprva mu je to godilo, pa što je više mislio o snijegu i svojim saonicama, to je slade dremuckao i onako umoran usnuo ...

... Napadao debeli snijeg i Milivoj vuče svoje saonice. Isprva polako, pa sve brže, brže. U to baš vidi, gdje mu dolaze velike saone u susret, u koje su upregnuta dva brza konja, a seljak ih ravna i oni lete kao strijela.

»Ej, dragi čića, dragi seljače! Stanite! Dederte, povezite i mene s mojim saonama!«

Seljak na brzim saonama stane i dozvoli Milivoju, da prikopča svoje male saonice, a tad potjera konje. Sad je Milivoj uživao. Vozio se brzo i po debelom snijegu. Zaboravio na roditelje i na sve. Njemu su bile sada u glavi samo saone. Vozao se on tako dugo i dugo i teda negda zaželio, da se povrati kući. Zahvali dobromu seljaku, što ga je povezao, otkopča

svoje saone, pa će kući. Ali gle jada iznenada. Snijeg napadao jako, zameo put, a on već iznemogao od zime, ozebao jako. Onako malen jedva koraca po snijegu i vuče svoje saone. Pomisao na toplu roditeljsku sobu osokoli ga i on podvostruči svoje sile i požuri se. Iz daleka već je i opazio svoju rodnu kuću, ali ne malo se začudi opazivši, da se pred kućom vijuga potok, a njegova površina cakli od smrznutoga leda. Pri kraju klizala se djeca i on opeta zaboravio poći kući. »Još ču se malo klizati i poći do one djece, pa ču ih na svojima saonicama prevažati«, mišljaše Milivoj i poleti, što je jače mogao, sjedne brže na saonice, pa će da se škulja po ledu. Letio je kao munja, letio, letio ... U to saonice išle sve sporije, pa kad je došao po ledu u sredinu potoka: zaljulja se led, popuca na sve strane i — jao ! — Milivoj propane zajedno sa saonicama kroz ledenu vodu! ... Zavikne: »U pomoć! U po — — — i probudi se na božićnoj slami ... On je naime ležao na saonicama, pa je sve to sanjao. U snu se htio okrenuti na drugu stranu, ali je pao sa svojih saonica uz štropot na pod i probudio se.

Roditelji i njegova braća čuvši gdje viće »U pomoć!« i gledajući, kako se skotrljao kao bundeva sa saona, nasmijali se od srca, a mali Milivoj hvalio je malomu Isusu, što je to bio samo san i tvrdo odlučio, da ne će ići sa saonama po ledu, već samo po snijegu i to u dvorištu ili samo pred kućom, dalje ni za živu glavu, a kad se smrači, vozit će svoju sestricu i braću na saonama u sobi po podu — i na božićnoj slami ...

Reduša.

Iz školske torbice.

Lako je gradskoj djeci dotrčati po lijepoj taracanoj cesti do škole, pa lijepo sjesti u toplu sobu i čekati na obuku. Drugačije je to na selu, osobito na zabitnom seocu, gdje nema taracanog puta, a ni kamenitoga druma. Zapadne li kiša, osobito one jesenske kiše, onda je teško i na ulicu, a još teže onoj siromašnijoj dječici, koja ne stanuje u samomu selu, već sat,

a i dva hoda, u drugom selu. Još više ćete se čuditi, kad vam ispričam, da nekoja djeca — usuprot ružna vremena i rđava puta — dođu, ma bilo i zimsko doba, pô sata, i sat ranije, već što je vrijeme obuci.

Evo zašto:

Nema svaka seoska škola školskoga podvornika, a ako ga i ima, to ovaj svake nedjelje samo dva puta pomete i uredi školsku sobu. U zimsko doba dolazi doduše da naloži vatru u peći, ali vi dobro znate, da treba sobu i zračiti, pospremati sve na svoje mjesto, obrisati prašinu, oprati školsku spužvu, tablu obrisati i dosta toga.

To obično obavlja najvrsnija učenica iz četvrtog ili trećeg razreda, a jer u školi pravi red i sve redi, zove se: reduša.

Sad vam je razumljivo, zašto nekoja djeca dolaze ranije. Dà, nekoja, jer sva ona djeca, koja ljube čistocu i poredak dođu pa reduši pomažu u poslu.

Kada bi samo vidjeli, kako se to sprema i redi i vi biste dobili volju biti reduša. Osobito kada sprema mala Slavka. Treba samo stati, gledati i čudite se.

Slavka ima plavkastu kosu, nešto tamnije oči i kratku suknjicu, a polazi drugi razred. Njezin red još doduše nije biti reduša, ali ona je najvrsnija, vrlo spretna, pa eto: gospodin učitelj htio da ju odlikuje i ona postala reduša na tjedan dana.

Urani ona i po lijepomu i ružnomu vremenu, pa dok učitelj stupi u razred, već je škola u najljepšem redu, prozračena i pometena, a na stolu u čašici — kitica jesenskoga cvijeća. Slavka to stvori ma iz boka iz oka.

Bio jednom sat krasnopisa. Najveća tišina i muk. Čuješ samo, kako brencaju pera po pisankama. Učitelj, ispravivši kod jednoga učenika riječ »cvijeće« reče u šali, da tu riječ treba svaki učenik da lijepo napiše već zato, jer se ljudi cvijećem kite. A na to digne mala Slavka svoja dva prstića u vis, znak da nešto želi prozboriti, pa moli dozvolu.

— No, što je Slavka?!

— Molim, cvijeće je i lijep ures, pa valja i zato tu riječ lijepo napisati.

— Dobro si rekla, potvrди učitelj. A zašto si to baš sada htjela reći?!

Mala Slavka zacrveni se jače ulicu, pa će ko u neprilici:

— Mo — molim, ja sam, — ja — —

— Reci samo, izrazi se jasno! — učitelj će da ju ojunači.

— Molim, ja sam baš sada mislila, kad bi ja bila reduša, ja bih okitila svaki dan kiticom cvijeća školski stô. To bi bilo jako, jako lijepo ...

Rekavši zadnje riječi bila je mala Slavka jako uzrujana i zbunjena. Lice joj je i blijedilo i rumenilo. A učitelj, koji se ni u snu nije nadao tako lijepom odgovoru, pohvali Slavku pred cijelim razredom i dozvoli joj biti redušom slijedeće nedjelje.

O, kako se tomu ona obradovala! Kada je došla kući, zamolila je od svoje majke čistu krpu, da može njome otirati prašinu u školi i ujedno, da ju odsele rano probudi. Već oko četiri sata u jutro pitala bi svoju majku, da li je već vrijeme u školu. A kad bi stigla u školu, dala bi se odmah na posao. Zasukala bi rukave, svezala si na glavu šamiju, pa spremaj, spremaj. Cvijeće je redovito donašala u školu.

Nadošao i zadnji dan u nedjelji, subota, a onda se mijenjaju reduše. Slavka je toga dana uranila još prije, neobično rano, samo da ne zakasni i da još današnji dan sve lijepo uredi. Donijela je veliku kitu jesenskoga cvijeća: lijepe kate, prozračila školu i stala zatvarati prozore. Kako je toga dana vani bjesnio ljuti vjetar, Slavki izmakne pri zatvaranju jedno krilo prozora, vjetar dune jače i jao! — polupalo se jedno okno. Što će biti sada?! I sirota reduša zaplače gorko. Žurila se i brže zatvorila ostale prozore, ali sved plačući. Tako dočekala i gospodina učitelja. Oko malenoga srdačca Slavke skupila se sama tuga i teška žalost. Nije njoj bilo do samoga prozora, već što će reći gospodin učitelj. Evo cijele nedjelje ranila je rano, sve je uredila najvećim ustrpljenjem i pazila samo

da se ništa ne ošteti, ne polupa. A napokon je to velika sramota, po njezinom mnijenju, razbijati prozore. To rade pijanci i ljudi bez srca. Ona će od svoje prištednje rado platiti, što stoji okno, ali što će gospodin učitelj, što će on reći? I ponovno brizne u plač i grčevito jecanje. Kada je na čas prestala, zamislila bi se, pa sjetivši se, da se svaki trud pravedno naplaćuje, uzdahne onako bezutješno i reče dosta glasno: I eto, tako ode moj trud u tutanj, u bescjenu ono, što sam nedjelu dana gradila, to sam u tren oka razrušila — — —

— Što je, Slavka, što si ono rekla? Zašto plačeš? ! upitat će učitelj, koji je pustio djecu u razred i našao redušu, gdje uzdiše i plače.

Slavka se uozbilji, problijedi, ali će ipak svojim mekanim glasićem:

— Polupala sam, gospodine učitelju, škoski prozor. Nijesam to učinila hotimice, vjetar je tome kriv. Kako sam zatvarala ... i najednom zaplače Slavka i jecanjem prekine svoju isповijest.

Učitelj, koji je već unaprijed slutio, da će tako nešta slična biti, pogleda unaokolo škole, a to svuda najljepši red, a na stolu krasno jesensko cvijeće upravo ga začudilo.

— Ne plači, drago dijete, ovo što se tebi dogodilo, može se dogodilo i meni i svakome koji barata s prozorima, kad vani puše vjetar. Ti si valjana učenica i do sada bila najbolja reduša. Ja ti to praštam od srca rado. Ne plači, dobra Slavko, ne moraš štetu nadoknaditi, to će ja već ja namiriti.

Učitelj se zamisli na čas, pa će do ormara da stupi, kad mala Slavka podje iz klupe, pa poljubi ruku učiteljevu, a zatim izvadivši svoju prištednju iz džepa pruži ju i reče:

— Evo, molim, uzmite gospodine učitelju, pa koliko će stati prozor, dajte najsromišnijoj, dobroj kojoj učenici, kada ne moram nadoknaditi štetu.

Ove se riječi plemenite Slavke kosnuše cijelog razreda i učitelja, kojemu navre suza radosnica na oči, videći kako Slavka i u nevolji svojoj pomišlja na siromake. Za uzdarje, a

najpaće zato, jer je tako valjana, pokloni joj učitelj već pripravljenu lijepu knjigu pripovijedaka uz tople riječi:

— Uzmi tu knjigu na uspomenu današnjega dana, dobra moja Slavko. Budi i nadalje takova i imaj uvijek milokrvno srce, što je najljepši ures duše djevojačke, pa ćeš biti svakom mila, a roditeljima tvojima i ponos i dika!

San o boru.

Ej, Pera je Pera ... stari nevaljanac ... Pravi nestaško. ... A ima mu istom šest godina ... samo šest godina.

Jedva što prođe Uskrs, pita dan na dan svojega taticu:

— Kada će biti Božić ?

Sad, ako je Pero bio prije toga nevaljanko, onda ... onda tatica zakima glavom.

— E, moj brajane, ne će skoro Božić. Pa ako i kad dođe: ne će »kriskindl« Perici ništa donijeti ... baš ništa.

Perica se na takav odgovor uozbilji i snuždi. Znao on dobro, da mali Isusak sve znade. Znade mali Isusak dobro svu dobру i svu zločestu djecu. Dobru pohada i dariva, a zlu ... No, no, vi već pogadate: zli ne dobiju ništa.

Ovaj puta nasmijala se sreća našem Perici. Davno očekivani mali Isusak došao i obradovao ga sa mnogo biranih darova. Tu je bubanj sa svilenim gajtanom, tu su kolica s mnogo malih bačvica, slikovnica životinja i najljepši darak: krasno okičeni bor sa mnogo, mnogo svjećica, zlatnim lancima, narančama, pozlačenim orasima, smokvama, bombonima.

Veselju nema kraja.

Ali ... ali.

— Perice, Perice...

A naš Perica sjeo na pod, porazmetao okolo sebe igračke, pa za mamičin poziv ni brigeše.

Mamica onda zaviče oštiriye :

— Perice, Perice ... Spremi igračke, pa hajde sada spavati.

Al da, Perica se zaigrao oko bora, pa nastavio svoje dalje. Premetao igračke s jedne na drugu stranu : čas pogleda jednu stvar, čas drugu, pa bor. Potrajalo to još dobrih pô sata. Mamica i tatica nastaviše kod stola veseli razgovor, a Perica pušto igračke. Približio se posve boru i pružio ruku.

— Perice, Perice...

Sad se naglo trgne. Opazio ga tatica, pa ga stiže prikor:

— Zar si opet postao nestoško ? Da mi to više nisi radio, jer bi mogao grdno nastrandati. Jer, da si još samo malo povukao za borovu grančicu, bor bi prevagnuo i pao; od svjećica bi se upalio i bor i ukras, a mogao bi i ti izgoriti.

— Da, da ... hajde zato sada spavati.

Perica se pokunjio.

Nikako mu nije išlo u glavu, da bi se bila dogodila nesreća zato, što je htio otkinuti jedan kolačić. Da ga je barem otkinuo, onda bi — tako je on mudrovaо — lakše podnio prikor. Ali ovako.

— No, no ... ja će to već sutra ... makar i dva kolačića. Ne će to nitko znati. Pa napokon, ima toga na boru dosta ... ima mnogo, pa ne će tatica ni mamica ni opaziti.

S takovim mislima leže Perica u svoju posteljicu. Na desnu stranu jastuka metnuo bubenjić, a kod nogu par bačvica. Uvijek je on tako išao spavati s igračkama. Danas je on, poslije roditeljskoga ukora, išao dvostrukim veseljem igračkama u postelju, naslađujući se unaprijed, kako će on sutra malo pobliže da se pozabavi i samim borom i onim, što je na boru.

— Ah, to će biti ... to će biti kra — sno — — to — — će — — bi — — t — — i — — Sad je usnuo.

Sanja: Dan je. Sunce kroz prozorna okna pada i rasvijetljuje bogato nakićeni bor. Perica iz postelje gleda, a kolači i bomboni sve drhću na borovim grančicama. Jedan oveći medenjak baš se zavratio na pozlaćenom koncu. Perica zamahne rukom.

— Gle, gle ... taj je bor jučer bio mnogo viši, a sada mogu skoro dokučiti sav njegov ukras.

Pruži u to ruku, ali se bor odmakne. Želja za bombonima i velikim medenjakom pojavi se ponovno. On poskoči iz kreveta.

— Ha, samo još malo ... samo još malo.

Perica stane na prste, a ruku pruži prema boru. U duši se slatko nasmiješi.

— Alaj će to biti lijepo, kada medenjak otkinem, pa ga stamem griskati. Juh, al će to biti lijepo! Nego sad valja na posao. Sad ... samo još malo ču se podići ... evo.

Jedva što je Perica zahvatio za medenjak, a bor se prevali ... Od gorućih svjećica upale se borove grančice, pa zlatni lanci. Vatra zahvati zastore, postelju.

— Ajoj, ajoj!

Perica bi vikao još jače, ali ga u grlu stegnulo. Maši se za košuljicu, a ona već počela gorjeti. Sve gori, a vatra peče, pali ...

— O, Bože ... vatra ... va — tra — â ...

*

Na plač i vrisak Perice dotrči od stola i mamica i tatica.

— Što je, Perice ? ! Što je ! ?

A mali nevaljanac zabušio lice u jastuke, pa se nije usudio ni dahnuti. Da nije bilo prije spavanja onoga ukora, Perica bi junački pri povijedao cio san, ovako je sada mudro šutio. A u sebi je mudrovao:

— Hvala Bogu, da je san laža ... hvala Bogu !

Plug.

Pružilo se dugo polje —
Crna krčevina
I hrvatski seljak k njozzi
Vodi svojeg sina.

Pred njima plug jak i sjajan
Vuku dobri ati;
Sad će učit otac njime
Sina baratati.

Učit će ga poslu vrijednom
Dičnijeh djedova
I kako se žulnjih ruku
Stiče kuća nova.

Obrađena dat će ploda
Crna krčevina,
Hoće; a tad mora biti:
Sretna domovina.

Kre ... kre ... kre ...

Gasne dan i sunce,
Za bregove tone;
Selom ovce meču —
Klepke ovnâ zvone.

S mirilo se sve već —
Samo onkraj graba,
Močvara i mlaka
Gudi glazba žaba.

Gude kreketuše
Kô begeši da su,
Tek šteta što jesu
Rapave na glasu:

Kre ... kre ... kre ...

Laste.

Lista džbun i grana —
Tke se halja nova
I laste dolijeću
S puno nadâ, snova.

Dolijeću hitro
Po plavoj vadrini,
Prvi im je cvrkut:
Pozdrav domovini.

Pčelica.

Kada vjetrić dane
I zaljulja grane:
Zamiriši cvijeće
I mlado proljeće.

Kada vjetrić dane
I zaljulja grane:
Pčela leti ... leti,
Pa gdjegod cvijet speti —
Hitro k njemu sjeda.

O koliko muke,
O koliko truda,
Dok nabere tada
Praškovoga slada;
Da napravi meda,
Kojim djeca slade
Usne svoje mlade.

O koliko muke,
O koliko truda !
A sve to bez bruke
Pčelica vrluda
Preko poljâ, vodâ —
Hrvatskoga roda;
Preko stazâ, druma
I sveđ razdragana
Zujka sebi sama:
Zuma ... zuma ... zuma ...

Buba mara.

Zazujio oko granâ
— Cvjetnih granâ jorgovana
Kornjaš zlatno-sjajnih krila,
Što s' na suncu zasvijetlila...
U tili čas dotrčala
Sa zamkami družba mala.
Vedra čela, lica mila
Družba kukcu besjedila:
Bjež' otale, s naših granâ
— Cvjetnih grana jorgovana —
Evo, gle, u ove zamke,
Što s' viju vrh šibe tanke;
Bježi brzo, bježi, dě —
Makar baš u zamke sve !

Makar ti što zato dali
I još uz to zapjevali:
Ti si naša — buba mara,
Kojoj nema nigdje para,
Nema, nema, nema ...
Ti si ljepša od tog luga,
A u igri mila drúga,
Mila, mila, mila ...

Tako družba besjedila
I u neke jadna speti,
Kako »buba« drugim lugom
Od cvijeta do cvijeta leti.

Pijetao.

Pogledajte, zar ne da je
Na glavi mi lijepa kruna ?
Ta s' ne stidi velikaša,
Nit' baruna.

A tek ove oči sitne,
Što se kao oganj krijese —
Pa crveni moj podbradak,
Što se trese ...

Onda perjanica šarna —
Taj ponos i dika mila;
Ta — ta vam je finija već
Carska svila.

Ima mnogo toga jošter,
Spomenut ču svoj tek poso:
Pazim, čuvam, kralj sam ... pa zar
Nisam goso ? !

Jesam, bome i te kaki !
Ne znam za plač, ne znam suzâ,
Ne znam straha, dok je mojih —
Ah, mamuza !

A glas ... Glasić moj zar, ljudi ? !
O taj vrijedi, da se čuje,
A tko čuje: u zvijezde ga
Vazda kuje —
Kukuriku ... kukuriku ...

Podne.

Sa tornja crkve zvoni
I glasi laki lete
Kô jato ptica bijelih
U kvijeru slike svete.

Sad jače, sada tiše
Zvuk odbija se, kida.
Ulice pune. Ljudstvo
Na pozdrav kapu skida.

Zrak pun. Kô da ga neka
Otajna čežnja mazi.
Pločnikom svjetina se
Kojekud razilazi.

Najednom: Muk, mir. Starac
Kraj hrpe sjedi kama.
Od jutra pa do mraka
Razbija ga i lama.

Na licu znoj i muka
Urezala se ljuta.
Blaguje. Krušac tvrdi
Sve u slast jede, guta.

I sit je. Legne. Za čas
Tajno ga blaži milje ...
... Uz vedri smiješak s neba
Bog san mu blagosilje.

Davorija Zrinskih - Frankopana.

Otvara se iz mrtvika
Na osvitku dana
Grobni humak mučenika —
Zrinskih-Frankopana,
Pa sad jeći glasan poj:
Slobodan je narod moj!

Za svoj Rod su krvcu lili
Zrinski-Frankopani,
Da njih nije, rob bi bili
Hrvati, Slavjani;
Slava Njima! Naš je boj,
Slobodan je narod moj!

Osvete mač oštar reži,
To je geslo naše,
Što će da nas krijepi, svježi,
Kad nas borba paše;
Čast mu svaka! glasa poj,
Slobodan je narod moj!

Srbin, Hrvat i Slovenac —
Klik je, pozdrav dana;
S Markom živ je lovor-vijenac
Zrinskih-Frankopana;
Braćo, zavijek pojte svi,
Slobodna su brata tri!

Djetetu.

Gle: budi se travka,
Budi i crv mali
I prirodom svi su
Pjesmu zapjevali.

Zapjevali svi su
Hvalu Višnjem Bogu,
Što slaviti Njega
Kao Tvorca mogu.

Kovač.

Od jutra do mraka gvožđe kovač kuje
I po nakovanju batom pokuckuje.

Udara, udara, sva se kuća trese,
Varnice sve lete i plamom krijese.

Težak je to poso, al se radit mora,
Jer inače briga i glad lica vora.

Deder za to i vi, mališani mladi,
Latite se posla, pa neka se radi !

Hrvatski dom treba marne, vrijedne ljude,
Želimo li, da nam jednoć sretan bude.

Olila.

Ne ču vam reći njezino pravo ime, ali da je zapitate: »Čuješ ti, mala dundo, kako se zoveš ?« — ona bi vas malo pogledala, kao s nekakvim nepovjerenjem, jer ste joj nepoznati i onda bi tiho svoje ime izgovorila.

»Eto tu ... Olila !«

Ja sam se tomu od srca slatko prviputa nasmijao. To nju ni najmanje ne smeta. Ona onda dalje stupa, onako nesigurnim nožicama i pjeva neprestano: la-la-la ..., a završi sa: eto da, tu.

Olila je nježna dvogodišnja djevojčica s tamno kestenja-stom, malo kovrčastom kosom na zatiljku. Ima crne oči kao dvije kulinje crne.

»Olila ima, eto tu, kuke !« Tako ona naziva svoje oči.

Jednoga dana nema ti nigdje naše Olile. Tražimo je mi ovdje, pa onđe, ali nje nema, pa nema, kao da je propala u more. Htjeli smo onda u sobu, ali — što je to ? — soba zaključana. Ha — tu će ona biti. Ali kako ćemo unutra ? Ključ je doduše bio izvana u bravi, ali ona je iznutra porinula kvaku. Mi onda : »Olila ! Olila ! Otvorи zlato !« Stali lupati na vrata, ali ona o sebi ni bijele. Nije nam preostalo ino, već razlupamo prozor, pa u sobu. Jedva mi u sobu, a tu su knjige sve razbacane, listovi poizderani, ali — Olile nema.

A znate, gdje je bila ?

Sakrila se u noćni ormarić, pa baš stala derati jednu oveću lijepo uvezanu knjigu.

»Za Boga, što radiš, Olilo ?«

Ona nas samo pogleda, nasmiješi se i pokaže na istrgnuti list, pa šapne: Eto tu ... Olila gigl — gogl, gigl — gogl, gigl ...

O Bože ! Olila je učila čitati.

U mom selu.

U mom selu škripi đerma,
Odavna vam tu je;
Kraj nje cesta, u dnu crkva
Svakom dobro snuje.

Kućarice, mala okna,
Sirotinja to je,
A meni baš milo, što je
Sve to: naše ... moje.

Gavrani.

Crne ptice zlokobnice, dost ste, vrane, zagraktale
Poljanama našim rodnim, gdje su Majke zakukale
Neutješnom gorkom suzom, što još i sad sveder peku
Uz plač, što se odazivlje uz jauka muklu jeku
Neznanijeh div- junaka, za Dom što su časni pali,
Kad su za slobodu a na oltar život i krv dali.

Crne ptice, zlokobnice, još u zraku graktaj reže
Od Sjevera sve do Juga, gdje su Braća gnijezdo svježe
Savila i log svoj stakli. Na zidu sad puška bdije
I s handžarom mirno čeka, da ju sunce zaogrije,
Pa da pjesnik trajnom slavom pozlati junačka djela
Aureolom opjevanom kroz vječnosti sva vidjela.

Kad to bude, a bit' mora, snažno jato Ždralovića
Poletjet će s pokoljenjem novim Majke Jugovića;
Naprijed bijeli Oro krstaš zakliktat će cijelom Rodu:
Evo dan naš ! Tu smo svi sad ! U čast Bogu, u čast Godu,
Alleluja nek se pjeva ! Pun je pehar trajne sreće
Srb, Hrvata, Slovenaca !

Tad gavrana biti ne će...

Babje ljeto.

U davno, davno doba i u dalekom nekom carstvu živio u šumi gustoj lugar sa ženom svojom. Živjeli u zadovoljstvu i blagoslovu Božjem. Ništa im nije mutilo mir i spokojsstvo njihovo — osim, što ne imaju djece. A to su tako vruće, vruće željeli. I dogodi se, da je stari lugar jednoga dana — kad se onako umoran i iznemogao od silnoga lutanja vraćao večerom kući — susreo neku djevojčicu suznih i zaplakanih očiju. Saznavši, da je to zalutalo siroče, bez oca i majke, povede ju kući i uzme pod svoje. Njegovali ju, tetošili kao da

je njihovo pravo, rođeno dijete. A ljepušasta Đurđica rasla i lijepo se razvijala. Narasla velika i skrbnici njezini pomišljavahu, kako će je opskrbiti, ako bi slučajno umrli.

Na ulazu iste šume stajaše krasan vlastelinski dvorac, a gospodar njegov imadaše jedinicu kćerku, koja je bila opaka srca i nelijepa uzrasta. Šetajući šumom često je vidjela malenu lugarevu Đurđicu, a čim ju više susretala, tim joj srce bijaše zavidnije, a njena od naravi ohola čud još oholija.

Ona ju zapravo mrzila iz dna duše, a samo zato, jer je Đurđica imala i ljepši uzrast i lice i bolju narav i srce.

Dogodi se, da je kraljević one zemlje putovao kroz ovu šumu i video Đurđicu. Ona je sjedila na travi i plela, vezla — što li? — neku svilenu koprenu od fine paukove pređe. Čudio se tome kraljević, a još više njezinoj ljepoti i nježnosti. Ona rumena lišca bijahu sama krv i mlijeko, a kad bi izustila koju riječ, na postavljeno pitanje — zvučilo bi kao srebrno bajno zvonce, kada u večernjoj tišini zaromoni nježnim, umilnim glasićem.

Došavši kraljević kući, naumi ženiti se. Prve kraljevne otimahu se i nuđahu mu se za ženu, ali on neće ni jednu, već pomišlja na onu šumsku djevojčicu, koja je vezla onu koprenu. A njegova želja bijaše zapovijed i carskim ukazom proglase, da će biti ona njegova žena, koja donese satkanu koprenu od paukove pređe. Znala za to i ona pakosna vlastelinka, a čuo to i lugar. Kako je Đurđica imala zaista pravu pravcatu koprenu od paukove pređe, smiješili se zadovoljno njeni othranitelji, da bi možda moglo njihovo dijete zapasti ta velika sreća. U svojoj bezazlenosti ispričovijedi to Đurđica onoj vlastelinskoj kćeri, a ova saznavši za tu koprenu, smisli nelijepu osnovu. Kada je stari lugar otišao jutrom u šumu, a njegova žena prala toga dana rublje u vlastelinskem dvoru, dala pozvati Đurđicu k sebi, a ona sama, mjesto da ju dočeka kod kuće, drugim šumskim putem pohiti ravno u šumarevu kuću i ukrade onu paukovu koprenu, a na njeni mjesto postavi drugu.

Došao određeni dan, kada je valjalo nostiti onu zatraženu koprenu u kraljevski dvorac. Kraljević je sam odredio, da će on lično primati posjete svih djevojaka iz njegovog carstva, nadajući se, da će prepoznati onu šumsku djevojčicu, koja je jedino kadra onakovu koprenu satkati. Nu, prevario se jadan. Došla najprvo na red vlastelinska kćerka i pošto je ona, po суду strukovnjaka, imala zaista pravu koprenu od paukove pređe, morade joj kraljević obećati, da će ju oženiti. Druge se vratiše žalosna srca kući, a med njima i Đurdica.

Na dan svadbe, kada je vlastelinska kćer htjela prebaciti onu ukradenu koprenu preko lica i glave, podigne se silan vihor, tako jaki, da je obarao i trgao šumsko drveće i skupa sa korijenjem bacao ga i vitlao njime po zraku. Prava strahota. Staklo na prozoru sobe, gdje se oblačila kraljevićeva zaručnica: pukne, prozori se istrgnu i vihor zgrabi zaručnici onu ukradenu koprenu i stade njome vitlati i trgati je. Tako ju rastančio, da se rastrgala na toliko tananih niti, da su po cijelome kraljevstvu lijetali kao tanka, tanana paukova pređa, koju su ljudi prozvali: babje ljeto.

Evo zašto ?

Kada je vihor raznijeo ukradenu koprenu, pretvorila se nevjesta — u tili čas — i postala od jedre i mlade djevojke — stara i nagrđena starica. Otac je htio tu sramotu da zataji pred svijetom, ali vihor, koji je to opazio, glasno je zviždao pripovijedajući kuda bi prolazio : Vlastelinska je kćer ukrala šumskoj djevojci Đurđici koprenu paukovu, koju je ona satkala, a Bog ju je kaznio na taj način, da se postarala jako. Nagrđena tako plače sada i kuka, a evo ove niti, koje raznašam, to je ostatak ukradene koprene.

Kako to bijaše u vrijeme na domaku ljeta, a čuvši svijet od vihra golu i pravu istinu s ovim nitima, prozvaše ih babje ljeto.

A što je sa Đurđicom ? ! — znam da ćete nestrpljivo pitati.

Ona je ponovno sastakala takovu koprenu, čuvši od vihra sudbinu svoje prve. Kraljević ju tada vesela srca primi kao svoju zaručnicu, a stari othranitelji: lugar sa svojom ženom,

proživiše najljepši onaj danak svojega života, kada je kraljević njihovu Đurđicu vodio ispod ruke kao svoju zakonitu držicu pred oltar Božji.

Ako još mладenci žive, bili sretni, a vi djevojčice, vidite li na domaku ljeta, kako liječu one bijele niti — babje ljeto — sjetite se ove priče i pokušajte satkati od njih koprenu. Pokušajte, možda će se i vama sreća nasmiješiti kao i onoj šumskoj djevojčici — ljepušastoj i dobroj Đurđici.

Pitanje i odgovor.

Uvijek, uvijek nebo smiješi se nama:
Danju suncem sjajnim, noću zvjezdicama;
I dok smo još mali i nejaki bili
I kad odrastemo i duh nam okrili —
Uvijek, uvijek nebo, sam Bog Višnji to je,
Koji skrbi za nas, podanike svoje.

Ah, dederte malo promislite zato,
Što smo onom dužni, koji obilato
Tako sveđer za nas očinski se brine
Od koljevke pa dok u grob smrt nas rine ? !

— Život cijeli, dušu, čisto srce svoje.

Ah, to samo dajte, samo oto troje
I dok bude vijeka i svijeta ovoga:
Davat će nam sam Bog Višnji dobra mnoga
I skrbiti će za nas ... Povrh toga svega
Uzmanjkati ne će ni svakdanjeg hljeba,
A i nebo plavo smiješit će se nama:
Danju suncem sjajnim, noću zvjezdicama...

Seoski abadžija.*

Zivio na selu ubogi neki abadžija sa ženom i mnogo djece u najvećem siromaštvu. A inače bio on bogobojazan i dobra kršćanska duša. U prijašnja vremena bilo njemu mnogo bolje, a i zanat nosio više. Ljudi kupovali samo surke, urešene narodnim gajtanima, nosili vezene prsluke, pa bijele platnene gaće, ukratko da vam kažem: odijevali se seljaci i ponosili svojim narodnim odijelom. Nije tada bilo kaputaškog ili kako danas seljaci vele »švapskoga ruha«, niti pantalona ili čak kabanica. Kakova kabanica? Siromašniji zagrne se u surku, a imućniji u bundu. Tako je bilo u dobrom vremenima. A onda živio i seoski abadžija bolje, a i siromasima dijelio više. Šio on vazdan, držao nekoliko kalfi pa šegrta, a i žena imala dosta posla. A onda, baš kad mu bilo najbolje, stadoše se stranci naseljavati, a s njima i jedan, koji otvoru dućan i stade za jeftin novac prodavati »švapsko ruho«, dakle odijelo, koje ne bijaše narodno, već tuđe. To bijaše po seoskoga abadžiju zlo i napako. Za jedne jeseni osiromaši on sasvim, tako, da nije imao ni korice kruha u kući, kojim bi nahranio svoju nejačad. Jedini imetak bijaše mu neka malena drvena potleušča, sirota slaba i boležljiva žena, sedmero nejake dječice i jedna jedina narodno izrađena — čoena surka.

Nadošla tako i zima, a i željkovani od cijelog kršćanskoga svijeta — Badnjak ... Zima pritisla jače, tako jako, da su drveća pucala od zime, a čovjeku bijaše zima i kraj tople peći. A istom siromasima ?! Oni kukahu i plakahu od zime i od glada. A ljudi nemilosrdni, pa ne će siromaku da pomognu. Tako i našem seoskom abadžiji.

Njemu je osvanuo baš tužan i čemeran Badnjak. U kući ni drva, ni brašna. A djeca kao djeca. Čula ona kako se imućnija djeca hvalila, da će dobiti mnogo darova, božićno drvce, pa kolača i mnogo, mnogo slatkiša i svašta toga. Pa onda odijela, opanke, pušku, saonice. A oni su siromašni, nemaju ništa do-

* Abadžija = krojač, koji šije za seljake od čohe: kabanice, prsluke, surke i drugo odijelo, a prodaje i pokrivače i čebeta.

duše, ali i oni bi darova, da bar znadu, da je bio Badnjak, pa onda Božić — ta najljepša svetkovina, kad se i siromašna ozebla ptica veseli na sniježnoj grani.

Već nekoliko dana prije Badnjaka, kad bi sedmero djece tvrdo usnulo na tvrdoj onoj zemlji, na kojoj bijaše tek malo slame, zaplakao bi gorko i abadžija i njegova žena. »Šta ćemo ? Kako ćemo ? Otkud ćemo nasmagati samo kruha ?« — bili su njihovi razgovori. Na druge još potrebne stvari nisu smjeli ni misliti, a kamo li željeti. Da im barem trgovac dade na dug, ali on ne da, jer su mu već dosta dužni, susjedi ih također ne mogu uvijek hraniti. Dosta su već dali. A zaslužbe nikakove. On doduše sada nema ni konca, ni igle, ni čohe, pa ne može da radi zanat i da na taj način privrijedi. Ali sve da i ima, kad nitko narodnoga odijela ne kupuje, a on ne zna krojiti drugo. Evo ima jednu surku, pa ni tu ne može prodati. Da barem nju može unovčiti, imali bi najnužnije za Božić.

Na sam Badnjak uzme ju i ode iz kuće u kuću i nudio ju na prodaju najprije za po cijene, a poslije za četvrt, a najkasnije bud za što. Ali nitko ga ni ne sluša, a kamo da tko kupi. Žalosna srca povrati se kući. A tamo djeca sve plačući viču; »Kruha ! ... Oče, jesi li donijeo kruha ? ... Božićni dar ? ! ... Oče, dragi naš oče, mi smo ozebli, gladni ... jako gladni — —

Pet je sati poslije podne. U abadžininoj potleušici prigušeno svi plaču onako gladni. U to netko pokuca.

— Unutra ! Samo unutra ! — izusti abadžija.

— Smilujte se, smilujte se ! ... Čuo sam da ovdje stanuje abadžija ... Smilujte mi se — — i na po go, a na po u dronjima obučen prosjak velikom i punom torbom na leđima korakne u sobu. Dajte mi, valjda imate kakvu surku, da se u nju zagrнем. Od Boga bit će vam plata !

Šutnja i muk. Jedini abadžija šane iz punih grudi: »Prijatelju, vidim da si siroma, ubogi prosjače. Ja barem imam na sebi čitavo odijelo. O, hvala Ti, Bože ! Evo ti, pa uzmi, nemam ništa drugo već ovu surku. Neka ti bude blagoslovljeno«. I pruži mu svoje jedino imućstvo.

Siroma onaj pogleda ga dobrostivo, suzom radosnicom na oku, zahvali se duboko i kao na uzdarje ostavi im svoju vreću.

— Uzmite evo ovo, naprosio sam, neka vam to bude ... i iščezne na vrati.

Jedva što ode ovaj, to: kuc, kuc i u sobu stupi drugi i opeta sav otrcan prosjak.

— Smilujte se, smilujte se !

A abadžija će opeta: »Ne znam što bih ti dao kad nemam ni sam što. Ali uzmi evo, dat ču ti što sam malo prije i sam dobio« — i segne u vreću, da mu nešto iz nje dadne. Kad on napipa pa izvuče, a to lijepa nova novcata surka. Začudi se abadžija i pokloni mu je, a u duši zahvali toplo: Hvala Ti, Bože, hvala !

Al eto i trećega, jedva što je ovaj drugi izašao na vrata.

— Dobar dan i bio mir u ovoj kući ! — izusti časni starac, stupivši na prag kuće. Dobar dan i bio mir u ovoj kući sada i na sve vijeke Amen ! Tako opetuje još jednom i izčezne u tren oka, a u to zasvijetli se potleušica siromašnoga abadžije, raširi se najednoć i od potleušice postane lijepa zidanica puna i soka i smoka i blagoslova Božjega.

I dandanas o tom, na sam Badnjak, priča djeda unučadi svojoj, a tada zapjevaju redom sve božićne pjesme onako po hrvatski svečano, oduševljeno ... Kada se do mile volje napjevaju, pričaju opet o svemu i svačem, dok najposlije idu svi spavati na božićnoj slami, a tada jedan drugom čestita: Sretan Božić! a svršuju: Dao Ti mali Isus, blažena Djevica Marija i sveti Josip i zdravlje i blagoslov božji i bio sretan za cijeloga života kao na sam Badnjak — seoski abadžija...

Vjetar.

Bilo to onda, kada se mislilo, da su svi ljudi mekani i milo-krvna srca. Nije tada bilo poplave, niti je padaо ikada dažd, već tihi i lijepi dani izmjenjivali se dan na dan, sunce je zlatilo, a lagani — onaj ugodni i ljupki vjetrić hladio je znojne grudi i šaputao neku milu i nada sve ugodnu pjesmu.

Jednoga dana — a bilo već predvečerje — šuškao vjetrić i nosio na kriocu svojemu prve niti tamne noći, povlačio za sobom na plaveti obzorja prve zvjezdice, a onda opet porazmještavao anđele čuvare i pokazivao im gdje stanuju dobra dječica. Najkasnije donio je na zemlju anđela sna, koji stao razastirati svoju bajnu moć i ljudi stadoše zatvarati vjede i — snivati.

I mnogo još toga vjetrić je radio ... neumorno radio.

Moglo je biti oko deset sati noći. Kako je bio zadnji listopatski dan, zamračilo se jako. Gusta i crna noć prostirala se, a vjetrić baš ulazio u neko selo. Kućarice male, s naherenim krovovima, stršile čudno u onu tamu, iz kojih je sukljao blijeđoliki dim, a gdje-gdje iza nahukanoga okanca bliještila slaba uljenica i titrala.

Vjetrić posjedne na vanjsku dašćicu prozornoga okna. Sjeo je s nakanom, da se malo odmori.

U istoj pakо kući ležala na krevetu bolesnica, a kraj nje sjedila slabašna djevojčica. Starica je drhtala od zime, a malena djevojčica grijala svojom ručicom ruku majke i hukala svojim malenim ustancima, samo da ugrije — ma i malo samo — put bolesnice. I ona je bila blijeda i slabašna, a u cijeloj sobi veliko siromaštvo i neka mrtva ... grobna tišina.

Vjetrić se skutrio. Zazeblo ga u srcu.

— Poći ћu odavle. Vidim ... oh, vidim sasma dobro, da tu stanuje bijeda, pa kad već ne mogu da im pomognem, udaljiti ћu se i pozvati anđela sna, neka ih on okrijepi lijepim i mekanim snom. Oh, poći ћu odmah ...

I vjetrić otpirne — —

Jedva je prošao nekoliko kuća, a u to ga prene iz jedne kućarice buka, psovka, žamor...

— Što ti ... što mi ti možeš — ha ? ! ... Zar ti misliš ako si moj otac, da će ja biti tvoj rob — ha ? ! ... Napolje zato, na - po - lje ... i vlastiti sin stao tjerati oca svojega.

Vjetrić se skamenio od užasa. Trnci — ledeni i smrtni trnci prostruјaše ga i on se razljuti nad tom crnom nezahvalnosti i nepravdom svijeta.

— Zar dijete, da ne poštiva roditelje ? ! ... Ne ne; ... to ne može biti.

Još istoga trena vjetrić je sav razgnjevljen i pun bijesa stao žviždati, drmati i tresti tom potleušicom. Od njegove vike tresli se balvani, padala trska sa krova, a nekadašnji vjetrić, sada je postao snažan i jaki vjetar, koji je nadvukao nad tu griješnu kuću silne oblačine, dažd, gromove, buru i razorio ju do temelja — — —

I dan danas — kada gdje opazi kakovo nedjelo — plane i bijesno lama, što dostiže, ne obzirući se ni na koga. I tako radi jednoga nitkova trpi mnogo ljudi.

Vjetar je od to doba tvrda i nesmiljena srca.

Zimska priča.

Možete si pomisliti, kako se Zlata poveselila pripovijedanju svoje majčice, koja je opširno kazivala i razlagala svoj sutrašnji put.

»Ići će glavnom ulicom do nakraj grada, a onda će posjetiti našu staru Nenu. Istina, put do njezine kolibice vodi preko malene šumice, u kojoj sada u zimi o ugaženom putu nema doduše ni govora.«

»Pa kako ćeš onda ići, majčice ? « — upita znatiželjna kćerkica.

»Kako ? Meni je to vrlo lako. Još dok sam bila malena, kao evo ti sada, često sam se signala u toj šumici i slušala pijev ptica. Starica Nena pripazivala na mene, uz svoje stado ovaca,

da ne zalutam kud god, i tako sam ja već onda upoznala gotovo svako šumsko drvo. O sirota Neno! A evo sad se razboljela.«

»Je li to ona dobroćudna bakica, koja nas snabdijevala s povrćem, mlijekom i drugim stvarima?«

»Jest, dijete. Ona je to glavom. Vidiš, drugi ljudi tako ne rade. Oni svake nedjelje ili četvrtka polaze na trg i kupuju tamo potrebno zelenje i što već treba za kuću. I moja je majka tako radila. Jednoga dana, došavši kući s trga, dočeka je pred vratima neka starica s košarom na glavi. Nudila je na prodaju malo ne cijelu košaru. »Kupite, gospodo«; govorila starica — »na trgu ne mogu ništa da prodam. Svi drugi prodali su, samo ja nisam, jer sam zakasnila. A da znate ...« — i starica zaplače. »Znate« čovjek ... siroma ... « I starica se tako rasplakala, da nije mogla dalje govoriti. Sve se tresla od plača i drhtala na čitavom tijelu.

Da prekine tu neugodnost, zapitala je moja majka, što stoji ta cijela košara. I starica kao malo umirena zahvalno pogleda mojoj majci u oči: »O Bog vam platio ... O Bože!« I Nena skupila ruke i stala klicati kao izvan sebe. Zatim nadoda: »Imat će barem toliko, da će ga pristojno moći sahraniti ... «

»Sahrani ! Koga ? Sahrani ! ! «

»Čuj samo, Zlato. Napao tada debeli snijeg, a Nenin čovjek otišao u grad rano, da proda nešto zelenja. Prodao je odmah i vratio se kući. Snijeg je meo i pršio jako, a on staračac jedva koračao. Sretno je dospio izvan grada, a onda je imao proći šumicom. Onako umoran klone. Sile ga staše ostavljati, a neki drijem omamljivao mu glavu. On sjedne. Taj odmor mu godio. Snijeg je pršio ... pršio, a hladni vjetar fijukao kroz golo granje i sve više omamljivao u san iznemogloga starca. Starac naskororo čvrsto usnuo i istoga dana u večer nađoše ga ljudi i donešoše smrznutoga Neni. Sirota Neno ! Ona je žalila, jako žalila, a u jutro pokupila sve iz bašće i donijela na trg. Tamo je zakasnila, a onda slučajno nabasala na moju majku — — Ja sam tad bila još malena, ali svega se sjećam. Ta je Nena od to doba redovito dolazila k nama sveke nedjelje dva puta i op-

skrbljivala nas potrebnom zeleni i povrćem. Od toga je ona živjela. Imala je i nekoliko ovaca, koje je pasla u onoj malenoj šumici. Preko godine išla sam s majkom katkad k Neni, pa sam onda obično smjela ondje po cio dan boraviti. O kako mi je onda bilo lijepo tu na svježem uzduhu ! Išla sam rado onamo, a Nena je na mene pazila kao na zenicu svojega oka. A sad se sirota razboljela. Moram poći sutra do nje, da vidim, kako joj je i ako što ustreba, da joj pomognem ... Poći će rano, jer danas je već kasno«.

Vani se sterao mrak i samo se bijelio onaj sićušni bijeli sniježak, koji je visio na tananom granju i pokrivaо krovove kuća.

»Majčice, majčice draga ... «

»Što želiš ? Reci !«

»Znaš, ja bih, majčice«, — Zlata se skanjivala — »i ja bih — stobom. Znaš« — brzo nadoda zatim — »ja će se toplo obući, a i pripazit će na te, da ti se ne bi možda što dogodilo na putu. Snijeg — zima — mogla bi se i ti smrznuti, majčice !«

Majčica se na ove bezazlene riječi i skrb samo srdačno namiješila. Te cijele noći sanjala je malena Zlata, kako je koračala uz majku, a pod nogama im je sve škripao snijeg .. škripao.

Svanulo sniježno, zimsko jutro. Dobro zaogrnjena stupala je majka kišobranom u ruci, a uz nju se skutrila i koračala malena Zlata. Snijeg je pršio jako i padao im u lice, po putu, drvlju i poljima, a oni su koračali žurno i hitro kroz šumicu upravlјali korake svoje bolesnici Neni... .

Dio, dio, dio...

Dio, dio ... Đuka viče
I uzde natego,
U koje je Stevu malog
I Peru uprego.

Dio, dio ... povucite,
Deder brže samo;
Ravno Stevo i ti Pero,
Kud ćeš lijevo tamo ? !

Dio, dio ... Đuka viče,
Ljuti se i pati,
Ali oba nevaljalca
Baš zločesti àti.

Ne će da ga poslušaju
— Ao baš zle kobi ! —
I ako im gazda veli,
Da će dobit zobi.

Kaznit bi ih Đuka mogo,
Onako u šali,
Al' onda b' mu slabe uzde
Ati rastrgali.

Eto, toga s' Duka boji,
Pa da bude mira,
U po šale u po zbilje
Dalje komandira:

Dio, dio ... vile moje,
Roda slavljenoga;
Uz vas ja ču makar do kraj
Svijeta širokoga —
Dio, dio, dio !

U zlatnom kraljevstvu.

I drvlje i kuće i kamečci pred kućom nasipani i sve ... ah,
sve ...

Sve to bijaše od samoga suhog zlata.

I dogodi se, da je sam kralj toga kraljevstva kaznio s neposlušnosti najmlađega sina na taj način, da je sazidao kamenitu kulu tik zlatne i njega unutra zatvorio. Zatvorio ga, odbacio. Nije ga više priznavao svojim sinom.

To se kraljevića kosne. Ona hlepnja za slavom i časti, za gospodarenjem nad drugima, stala mu izjedati dušu i on zakuka ... zaplače jadno. Tako je plakao, da se zidovi kule raspučaše i njegove suze potekoše rijekom ... A ta je rijeka

bjesnila ... derala. Udarala je srdita o zlatne dvorove ... udarala ustrajno i runila sitni zlatni prašak i nosila ga po hlepno ...

A plač kraljevića utihnuo na čas, ali kad se sjetio, da ne će nikada biti kralj, kad se sjetio izgubljene časti i sjaja: zaškripi s ljutine zubima i zarida bijesan i pun gnijeva.

U takovim časovima uzbiba se jače i zrak i drveće, ustalasa i more i rijeka i potoci i jezera i sve — sve ...

Mi kažemo, da je bura, a to onaj nesretni kraljević vitla i bijesni iz osvete — u zlatnome kraljevstvu.

Želja.

Bio je lijep jesenski dan. Požućelo lišće šuštilo i padalo s dravlja, babje ljeto raspredalo je svoje tanane paučaste niti, a čovjek već u godinama podupirao se o oveću batinu i zalažio iz kuće u kuću. Mitre Milošev prosjačio tako cijeli dan neumorno, a pod veče sjeo na isušenu travu i griskao dobivene zalogaje, a suze gorke padale mu niz lice. Bilo mu je teško oko srca i ljutio se sâm na svoju bijedu. Poslije jela razmišljavaše o sadašnjem životu, a utruđeno tijelo polako se smirilo i skutriло na onom tvrdom ležaju.

Najednom mu se pričinilo, da nebo gori i da veliki plameni sukljao po čitavoj okolici. Sve jače i jače gori, a onda začuje, kako su čudni zvuci veličajne glazbe zatutnjili:

»Mitre ... Mitre Milošev!«

»Tko zove? Što želite?« — upita on brzo.

A neki jaki i drhtavi starački glas samo je odzvanjao dalje: »Mitre! Vidim, da se čudiš, ali nemoj sad dugo oklijevati, već reci, što si najvećma želiš i želja će ti se ispuniti. Reci brzo, jer kratko je vrijeme čekanja, a kajanje je veoma dugo.«

»Želim« — i Mitre se zamisli — »želim da mi se sve ispunи, što hoću.«

»Neka ti bude, samo pazi, što smiješ, a što ne smiješ željeti!« Tako odvrati tajinstveni glas, ona glazba zanijemi, a s neba utrne velika vatra.

Mitre Milošev si odmah zaželi lijepu palaču i da postane najbogatiji čovjek na svijetu. Jedva je zaželio, već je palača ponosno pred njim stajala, a bila je puna i krcata blagom. On uzme odmah svoj negdašnji prosjački štap i baci ga iza palače, a sam podje u svoju kuću, gdje je stao živjeti u obilju svega, što si je samo poželio. Isprva sam sebi nije vjerovao, je li to istina ili on to samo sanja. Ali kad je video, kako njegove sluge paze na svaku njegovu želju, da mu se samo što točnije izvrši, pa kad je video, kako mu svi pokorno na usluzi stoje, nije više posumnjao. Što više, on je počeo vjerovati, — sam sebe je uvjeravao — da on od vajkada tako živio i da je laž, da je on ikada bio prosjak. Na taj bijedni svoj prijašnji život nije ni pomisljao. Nije zato ni čudo, kad ga je jednoga dana došao otrcani prosjak zamoliti milostinju, a on ga je istjerao napolje.

»Napolje, dangubo! Kud bih ja došao, da svakomu dijelim!«

Od dugoga časa i nerada postao je ljutit, čangrizav. Ništa ga nije zadovoljavalo, nitko mu nije mogao ugoditi. Uz to se vazda bojao, da mu ne bi tko preko noći ukrao imetak i tako je od dana u dan postajao sve to nezadovoljniji. U tom nezadovoljstvu tako se osilio, da je radi neznatne kakve sitnice dao koga bez pravoga povoda kazniti. Zaželio si napokon, da bude kralj one zemlje.

I postao je kralj.

Sad je počelo drugo doba njegovoga življenja. Zapovijedao je, uživao, veselio se — i sve, što mu je srce zaželjelo ... sve mu se ispunilo. Jedno mu je uvijek manjkalo, a to bijaše zadovoljstvo. Znao je on to dobro, pa ga je to peklo, mučilo. Stao je promišljavati, što bi si zaželjeo, da se i toga dočepa. I što je dulje razmišljavao, to mu je sve jasnije bivalo, da je čovjek — bio on bogataš, dostojanstvenik ili kralj — ipak uza sve to ništetan stvor. U taj čas zakrižaju po nebu munje, a gromovi zatutnje. Sjajna palača Mitre Miloševa sruši se i strovali u bezdan, njegovu kraljevstvu ni traga, a on osta jadan i bijedan u otrcanom odijelu i čim se ogledao i protr'o sanene oči, opazi, da se u istinu nad njim navukli tamni oblaci, da

munje sijevaju, pa da počinje kišiti, a sve to — ta želja — da je bila tek pusti, pusti san.

Brzo skoči s ledine, pokupi svoje tralje i prosjački štap, pa ode, da se kud od nevremena sklone.

Stradan, kad je i opet obilazio od kuće do kuće, moleći milostinju, nabasa na neku kuću, iz koje izade malo djetešce i pruži milostinju.

»Hvala ti, dijete ! Bog tebi i tvojima platio ! Čuj samo jedno i poslušaj me ! Ako ti se kada u životu nasmiješi sreća, a ti nemoj tražiti više, nego što trebaš, najpače nemoj nikad željeti ono, što ti se ispuniti ne može.«

Tako je odsele svakomu zahvaljivao Mitre Milošev.

I bio je svojom sudbinom zadovoljan.

Otac sinu svome.

(*Zlatiboru*)

Često mi se duša vije
Put neba vedrine
I pitam se: Što će biti
Kad odrasteš, sine ?

Hoće l' tvoja duša da se
Talom zemlje kliže,
Il' put neba, gdje ljepota
Prijestô svoj diže ? !

Često sâm se tako pitam
Kad ti gledam lice,
Na kom sad tek propupava
Prvi pup ružice.

I onda mi srce stane,
Krvca sva zavrije,
A oko mi orosi se
I suzu prolije.

U tom času, da me pita
Ma tko: kako mi je,
Mogao bi tek da šapnem
Svoje želje dvije.

Kazao bi: Rađe mrtvog
Gledo bih te prije,
Već da srtaš, a po blatu,
Gdje tek trulež gnijije.

Rađe tako; jer jedamput
Tu se živi samo,
Pa zar i taj jedan život
Još da okaljamo ? !

Ne, ne ... budi čovjek pravi,
Moj sokole sivi
I ime će tvoje tad da
Preko groba živi !

Bilo davno ... davno. Prvi put stalo lišće padati s drvlja.
I progovori jedan listić:

— Dosta ... dosta sam bio u toj zelenoj odori i na toj nezahvalnoj grani. Dosta sam bio zelen i svojom lijepom zeleni ukrašivao ovaj svijet. Čemu, da ja činim svijetu lijepo, a on me niti ne štiti, niti brani, ama ništa; kojagod gusjenica ili ptica hoće samo: otrgne nas i pojede zlobno.

— Tomu ćemo učiniti kraj.

— Tako je; — zaorilo lišće sa sviju grana i neobuzданo stalo od pakosti žutiti, misleći, tako prkositi i drvu i svjetu i da samo sebe otkida i pada na zemlju. Tu je šuštalo i veselo i posprdno ismjehalo golo drvo ... Smijalo se tako jako, da je smijeh glasno šuštio ... šuštio ...

Ustrpljivo gledala to zemlja. Isprva se nadala, da će lišće popustiti, ali videći jednog dana golo drvlje i svoje lice puno žutoga lišća, što joj oduzimlje svjetlo sunca: zaplače. Zaplače tiko, prosuzi i sićušne suze stadoše hlapiti i hlapiti.

— Ostanite i lebdite nad zemljom, jer ne ću da gledam te suze i golotinju zemlje moje! zapovjedi sâm Tvorac neba i zemlje.

Sitne suze, koje su bile sićušne kao prašina sitna, a bilo ih na milijone i milijone, drhturile nad zemljom i titrale kao gusto velo.

Bila to prva magla ... gusta jesenja magla.

Majčino pri povijedanje.

Napokon i to došlo ... Novo ljeto.

Zorislava sva vesela i sretna doskakutala k svojoj majci i zaželjela joj svako dobro. Nije govorila mnogo, ali ono, što je kazala, izviralо joj iz dna srca i majka sva tronuta zagrli svoju jedinicu.

»Hvala, ti dijete, hvala ... zaslужuješ, da te ma čim za tu lijepu čestitku nadarim.«

»Samo jedno, mamice, daj.«

Majka se nasmiješi.

»Bi li htjela i opet koju priču ? !«

»Ah, priču ... pričaj mi što na uzdarje !«

I Zorislava onim lijepim crnim očima, pune molbe, upre u majku, a lijevom se maši majčine ruke. Iščekivala je željna, nasmijanih usta.

»Bilo je u oči Novoga ljeta ... Ljudstvo je nestrpljivo iščekivalo ponoć, kad će kucnuti s tornja dvanaest sati, a ja sam s tvojim ocem bila u ovećem društvu. Kućedomaćina pozivao nas isprva češće k sebi, ali onda poslije, nakon nesreće svoje, što ga je bila zadesila, samo na Silvestrovo. Isti gospodin bio u najljepšim godinama. Imao je jedinicu kćerku, a ta je bila čudne naravi. Dok je bila malena, nerado je gledala drugu djecu, a kad je navršila petu godinu života, kao da je podiviljala. Dođe li među djecu, a ona ti u svakoga zadirkuje i dijeli mejdane. Nije se radovala, da ostane u dvorištu ili u vrtu, već je često znala preskočiti ogradu vrta i pobjeći u susjedstvo, iz susjedstva dalje, a katkad su je tako roditelji tražili po cijelom. Jednoga dana nestane nestašne Ajkice. Nema je, pa nema. Tražili su je po čitavoj okolici, ali njoj ni traga. Gospodin Petradžija sa suprugom htio da svisne od boli. Razglasili su svuda i svagdje, obećavali dobru nagradu onomu, tko im Ajkicu dopremi. Tražili su je četiri godine. Izgubili svaku nadu, a povrh toga je gospodin Petradžija od tuge osijedio i zamrzio na djecu. A bilo je to razumljivo za onoga, koji je znao za njegovu

veliku ljubav. On je ljubio nada sve svoju Ajkicu i sad, gdje ju je nenadano izgubio za uvijek, bilo mu i žao i neka zavist ga napunjavala, kad je vidio u koga djece, a on sam ih nema. U tom je on tako jako ogrezao, da je počeo ostalu djecu mrziti. Mrzio ih iz sve duše, pa kad su mu znali to spočitavati, on je ljutito uzvraćao: Izgubio sam svoju dragu Ajkicu i zato, jer znam, da je za mene izgubljena, ne mogu voljeti drugu djecu, jer me sjećaju moga djeteta.

I tako nadošla lijepa zimska večer, kad smo na Silvestrovo bili k njemu pozvani. Svi gosti bili su na okupu, samo je još manjkao mjesni liječnik. Napokon i on prispije, a gospodin Petradžija otvorí gozbu. Veselilo se tiko i skromno. Kućedomaćina nije bio baš najveseliji, jer je gospodin liječnik, koji dosele još ne bijaše kod Petradžije, neprestano govorio, kako je presretan i kako uživa u svoje dvoje djece. Ostali su gosti odmah primijetili tugu gospodina Petradžije i bilo im to neugodno. Sam domaćina, da prekine njemu nepočudni razgovor, kao preko volje prekori tobože gospodina liječnika, zašto nije došao na vrijeme.

Liječnik se malo zamisli, pa reče: »Ako dozvolite, ja ču vam reći nešto, samo ...

»Ivolite dakle bez prekidanja!« odrješito će gospodin Petradžija.

»Ali«, — gospodin liječnik i opet prekine. »Oprostite, ja ču pripovijedati o jednom cigančetu.«

»Pa neka bude, kad već mora!« izusti kao preko volje kućedomaćina.

Zatim liječnik počeo pripovijedati: »Još dok sam bio u prijašnjem službovnom mjestu, upalo mi u oči jedno ciganče. Druga cigančad trči, naganja se bezbrižno, a ono cigansko dijete je bilo uvijek snuždeno i tiko.«

U sobi je nastao mir — velika tišina.

»Jednom se razbolio glavar čadora i poslali po mene, a ja odmah pošao onamo. Tu je bilo i ono ciganče. Kad sam pru-

žio prvu pomoć, podem kući. Bila je kišljiva jesen i ja se zao-grnuo u bundu i sjeo u kola. Jedva što sam dao potjerati konje, istrči ono ciganče i skoči u moja kola, te izusti grčevito: »Mo — molim — te te — terajte brzo!« Međutim je moj kočijaš sam od sebe tako jako potjerao konje, da nijesam imao ni kada, a nijesam ni znao, što da s djetetom uradim, Kočijaš je sve brže tjerao, a dijete me zaklinjalo, neka ga povedem u grad. Kad sam stigao kući, neopazice sam zamotao u bundu to ciganče i odnio u svoju sobu i prvo, što mi bijaše, htio sam dozнати, što je s tim djetetom. A dijete je plakalo i molilo, da ga ne pustim od sebe, jer pustim li ga, da će joj stara ciganka još ove noći metnuti pô orahove lјuske, a unutri velikoga pauka na očnice, pa da joj ispije oči. »Nemojte, ako Boga znate, već me sakrijte, pa dođe li tko po mene, ne dajte me — nemojte! — Na taj plač dijete mi se sažalilo i ja sam odmah naslutio, da je to dijete ukradeno. Za prvu noć sakrio sam ciganče u svoju sobu, a sutradan u jutro sve sam saopćio svojoj supruzi. Nijesmo imali djece i mi to dijete zadržasmo. Drugi dan došlo mnogo cigana k meni, da se propitaju za svoje ciganče. Kako moj sluga potvrđivaše, da je samo mene dovezao, a ja im se zagrozio, da će ih prijaviti, ako mi budu dosađivali, odoše netragom. Doskora sam bio premješten u ovo mjesto i tu mi se rodi sinak, a ono ciganče, koje okrstismo Zlatica — —

»Zar je to djevojčica? !« klikne cijelo društvo, a gospodin Petradžija izvan sebe priskoči liječniku i grčevito ga zgrabi za ruku. »Gdje je? — Što? — Kako? — Molim — ja — ja ... « tu je i zaplakao i zadrhtao, a snjim i supruga. Prizor je to bio neopisiv, potresan.

Liječnik je onijemio i čudom se čudio svemu tomu. Čudio se, jer je društvo u nj znatiželjno upiralo svoje poglede i iščekivalo, što će dalje govoriti. Liječnik ispričao je na to, da se Zlatica razboljela, pa joj je pružao lijek i zadržao malo dulje kod kuće, pa neka mu s toga gospodin kućedomaćina oprosti.

»Gdje je? Zlatica — da nije ... Hodite, gospodine liječniče ... Pokažite mi to dijete!«

U tren oka otišli i doskora se vratio: liječnik i kućedomaćina, koji je u naramku nosio — Ajkicu.

»Čudo — čudo je tim učinjeno. Velik je Bog !« — završi majka pripovijest o cigančetu — Ajkici.

»Velik — jako velik i neizmjerno dobrostiv !« klikne sva vesela Zorislava.

Snijeg i zima.

Raskošno pružao se Eden. Razno drveće, grmlje, lišaji i cvijeće — kao krasni satkani sag pružao se na sunčanim zrakama rascvjetan i šaren i prelijevao u bezbroj boja ... Vesele ptice cvrkuću i skakuću sa grane na granu, domaće životinje i zvijeri hodaju skupa, a praotac Adam i pramajka Eva uživaju nebeski mir.

A bio tu život ljubavi, život pravi i bez natruhe zloče i mržnje — —

Jednoga dana duhnuo vjetar od obijesti nešto jače, zavitlao zelen i zahladio jako. Nježni cvjetići poguli čaške, lišće se potreslo, a grane zadršću. Kao ofurena cijela se priroda pokušnila.

Adam i Eva zaplaču prvi put u životu. Bilo im žao zelen i oni pokupiše sve plahte, satkaše jošte i novih, pa stanu zamatati razboljelu prirodu. Učinili su sve, što su mogli za spasavanje, ali bijaše uzalud.

Cvijeće je od dana u dan venulo, lišće žutilo, a granje se pognulo ... osušilo.

Prvi ljudi zaplaču puni očaja i боли.

— Ne plačite !

Adam i Eva se trgnu. Pred njima lebdio je krasni Andeo, a njegova bjelina sipaše svijetlo, puno veličajnoga plama.

— Ne bojte se ! Dolazim po zapovijedi Gospoda. Utrt ću vam suze. Želite li, da spasim umiruću prirodu ? !

— O molimo ... molimo !

— Hoću rado, ali vi morate žrtvovati sebe samoga i cijeli budući rod ... sav on morat će onda patiti nekoliko dana,

spasim li sada prirodu. A i to još nije dosta. Vi ćete morati i nadalje skrbiti za prirodu cijelu i zaboravite li Gospoda zamoliti za pomoć, nađe li se ona i opeta kada u bolesti, od zadaha obijesnoga vjetra propast će sve vašom krivnjom na nekoliko mjeseci — — —

— Mi molimo, mi molimo ... samo ju spasi !

Pô sata kasnije pršile su iz plavetnoga neba sitne pahuljice. A bile su nježne i mekane ... mekane kô perje. I padale su tih, ustrajno. Pa kada je cijeli Eden zabijelio, prirodi je bilo onako obuvenoj i toplo i lijepo pod mekim pahuljama.

Bio to prvi — prvi snijeg ...

Nekoliko dana potrajala ta bjelina, a onda očuti i Adam i Eva, kako im je neugodno po čitavom tijelu, nešto ih hлади ... zebe.

Bila to prva — prva zima ...

Potrajala je samo desetak dana.

Prvi ljudi sjetiše se riječi Andjelovih i obratiše se s molbom Gospodu, da tu zimu ukloni.

— Ukloni Gospode, jer nam je teško !

Sunce zasije jače, topli traci zagrijaše, a pahulje splinu i nestadoše, dok priroda sva oživjela lješa i bujnija i zdrava i jedra — puna života ...

Onda sagriješiše prvi ljudi i Andeo ih istjera iz Edena.

Zaplakaše gorko, bezutješno i mučili se u znoju lica ...

Vjetar se tomu smijao. Smijao se sve jače i jače i užvitlao cijelu prirodu.

Došla i opeta ona bolest i sve ofurila. Pao i drugi gusti snijeg i došla druga zima i potrajala dugo ... jako dugo. Za sve to vrijeme bila je priroda kao ubijena ... pusta, pusta i bez života — — —

Prvi ljudi u svojoj velikoj боли zaboraviše zamoliti Gospoda za pomoć.

I tako mjesto nekoliko dana: rod ljudski trpi svake godine po tri i više mjeseci ...

Kliktaj.

Svud krasan sklâd i plavo gore nebo
Smijuli nam se i to sunce zlato;
Svud krasan sklâd i svijet taj šarni pruža
Sve, što nam treba mnogo, obilato ...

I svijet taj cijeli i žubor rijekâ
Od Drave pa do Jadranskoga mora;
Ah, zemlja ta, gdje Hrvat dom svoj svio
Sred plodnih polja i vrletnih gora,

Kô dragulj sâm — taj bedem sveg kršćanstva --
Smijuli nam se i to sunce zlato,
A ja sved kličem: »Cvati, dome, cvati,
O Bože daj ga sreći obilato !«

Zvijezda.

Kroz otvoreni prozor plepliku se traci i kao da obijesno šuškaju po svilenoj kudravoj kosi ljepušaste crnke. A ova bezbrižno hvata ručicama te zlaćane niti i čavrlja ... čavrlja...

— Makice*, makice draga ... Evo gledaj: mučim se i mučim, ne mogu nikako doseći ono zlatno sunce i po volji sigrati se tracima. Pomogni mi, pomogni !

I Zorislava čavrljala i nadalje i hvatala zrake, a sunce sve slabije i slabije rasvjetljivaše kroz prozorna okna. Još čas i zašlo za one plave bregove, samo nebo — ono rumeno nebo crvenilo i odrazivalo se u sto šara na zelenkastom staklu. Ali i ta purpurna rumen isčezačavaše brzo i plavet svoda bivaše tamnija, zagasitija i nekud kao da se sprema na san. Zaiskrila i prva zvjezdica.

— Zvjezdica ! Makice ! Zvjezdica ! O kad bih ja imala takovu zvjezdicu. O kada ... Ja bih ju zamotala, bi, makice draga, i čuvala, čuvala brižljivo — —

* Makice = majčice.

Nakon pô sata usnula Zorislava na majčinom krilu i prisni, kako nebrojeno zlatnih traka grije i rasvjetljava sjajnu, zlaćanu zvjezdicu. A ova biva sve ljepša i ljepša, sve veća i veća i pada ... pada baš pred Zorislavu. Zvjezdica dahne toplo, poljubi ju u lice i šapne tiho, nečujno, milo i ljupko:

— Zorislavo, Zorislavo ... Zvijezda zlata, zvijezda jedina — tvoja je makica; a one zlatne trake, kojima broja nema, koje šuškaju nad tvojom glavom i koje te zagrijavaju toplo — to je velika i nesebična ljubav i opeta tvoje — makice, tvoje zlatne makice.

Kad se Zorislava prenula oda sna, prvo što bijaše: zagrlila je svoju majčicu i jecajući sva razdragana kroz suze šaputala:

— Makice moja, makice draga ... ništa ne želim, ništa ... Ah, u tebi vidim sve ljepše i sjajnije, makice moja, makice draga !

I zaista: majka i majčina ljubav zlatna je i velika — jedina zvijezda.

Jorgovanu.

Kad ti vidim tanke grane.
Žalosno je srce moje,
Jer se majke sjećam svoje.

Ali jao, dvori njeni
Sad su pusti osamljeni;
Tvoje grane, jorgovane,
Raku kite moje nane.

Miroslav (Ante Evetović)

Vazda su mi žarka njedra,
Vazda mi je duša vedra;
I kad bura grmi, trese,
I kad svuda raznose se
Crni glasi, slutnje nujne.
Vazda — samo kad proljeće
Prospe svoje sitno cvijeće:
Poblijede mi usne rujne ...
Ah, to biva

»Jorgovane, jorgovane,
Kad ti vidim tanke grane«.

Nakon pô sata usnula Zorislava na majčinom krilu i prisni, kako nebrojeno zlatnih traka grije i rasvjetjava sjajnu, zlaćanu zvjezdicu. A ova biva sve ljepša i ljepša, sve veća i veća i pada ... pada baš pred Zorislavu. Zvjezdica dahne toplo, poljubi ju u lice i šapne tiho, nečujno, milo i ljupko:

— Zorislavo, Zorislavo ... Zvijezda zlata, zvijezda jedina — twoja je makica; a one zlatne trake, kojima broja nema, koje šuškaju nad tvojom glavom i koje te zagrijavaju toplo — to je velika i nesebična ljubav i opeta tvoje — makice, twoje zlatne makice.

Kad se Zorislava prenula oda sna, prvo što bijaše: zagrlila je svoju majčicu i jecajući sva razdragana kroz suze šaputala:

— Makice moja, makice draga ... ništa ne želim, ništa ... Ah, u tebi vidim sve ljepše i sjajnije, makice moja, makice draga !

I zaista: majka i majčina ljubav zlatna je i velika — jedina zvijezda.

Jorgovanu.

Kad ti vidim tanke grane.
Žalosno je srce moje,
Jer se majke sjećam svoje.

Ali jao, dvori njeni
Sad su pusti osamljeni;
Tvoje grane, jorgovane,
Raku kite moje nane.
Miroslav (Ante Evetović)

Vazda su mi žarka njedra,
Vazda mi je duša vedra;
I kad bura grmi, trese,
I kad svuda raznose se
Crni glasi, slutnje nujne.
Vazda — samo kad proljeće
Prospe svoje sitno cvijeće:
Pobljede mi usne rujne ...
Ah, to biva

»Jorgovane, jorgovane,
Kad ti vidim tanke grane«.

Onda ma svi evali luzi,
Oko moje suzom suzi,
Duša mi se s plača kida —
Nema nikog, da mi vîda
Tešku bólju, što me rani,
Da utješi srce malo,
Na kojem je nakapalo
Mnogo suza isplakanih.
Tađa, tada

»Žalosno je srce moje,
Jer se majke sjećam svoje.«

Ah, da mogu u tom času,
Oduška bih svome glasu
Dao, ne bih suzâ lio ...
Svoj bi nov dom ostavio
Zauvijeke, zauvijeke
I do kuće male pošô,
Gdje sam na svijet ovaj došô — —
Ruke neke blage, meke
Tražio bih —

»Ali, jao, dvori njeni
Sad su pusti, osamljeni.«

Jao, jao ... kuća pusta,
Nada mnom svud ponoć gusta ...
Sve — taj lijepi svijet cio,
Sve — i gajić ljupki, mio,
Sve — ah, sve je udes strti
Samo meni razrovao,
Najmilije pokopao,
I sad svuda kreljut smrti
Gledam — — jer mi
»Tvoje grane, jorgovane,
Raku kite moje nane.«

Moba.

He-he-he ... alaj ti je to lijepo, baš lijepo, kad ono prvi pjetli zakukuriču i stane svitati, a mi bjež na mobu. Pa čim vedriji dan, tim i mi vedrija lica i čela. Kosu prebacimo preko leđa, tobolac prepašemo oko sebe, a kapu na glavu, pa onako bez torbe ... bez ičega. A što će to nama, kad tamo: gdje je moba ima i smoka.

Djed naš, baća Taja, malo da sabere misli, ušuti na čas, a onda opet nastavi:

— He-he-he ... alaj ti je to onda lijepo. Kolikogod polje, toliko tu i ljudi, starih i mladih, pa onako u redu zamahivaju kosom po zelenoj travi, a ova pokošena pada sva u jedan dugi i nepregledni red ... kao pravi pravcati zeleni ćilim. Bude tu onda šale na pretek, bude tu — mili Bože ! — štono ljudi kažu: veselju ni kraja ni konca ... indi, kako b' to drugačije i bilo !

— A što onda plate za posao ? — upitat će ja onako iz znatiželje.

— Što plate — â ? ! Ne plati se to ništa u novcu ... aja, ni koliko je crno ispod nokata. Već kad bude kod koga drugoga kakav posao, onda opet svi onamo, pa je tamo veselje. Tako to se ide od kuće do kuće. Pa onda, he-he-he ... — svršavaše baća Tajo — i pravo je tako. Treba jedan drugomu, da pomognemo ... treba. Ne kažu ljudi zabadava, gdje je moba, tamo nije zloba !

Istina je to ... živa istina.

Na raskršću.

Sred našega sela stoji kamenit križ, a pred njim se pružilo raskršće. Na lijevo stere se prostrani voćnjak i tik križa granata lipa. Deblo veliko, a krošnja raširila se na široko i pruža svoje grane i debeli hlad preko polovice druma.

Pa kad onako sred lipnja stane pripicati i žeći ono žarko sunce i zemlja raspucava od silne topline, onda se tu kupe bezbrojni rojevi pčela i ptice, kukci i stada i blago obližnjih

sela i sve, što živjeti mora na toj pripeci, samo da malo odahne pod krošnjom slavenkoga drveta — lipinoga granja.

A veličanstveno drvo stoji i uživa. Trese granjem, šušti i ... poslušajte ! Ono šapće, priča ...

Kao što je na mnogim drugim mjestima ovoga velikoga svijeta, tako je i tu na ovom istom mjestu živio davno i davno čovjek, koga su zvali jednim imenom: Slaven. Imao on kuću i kućište, nešto blaga, sitnu dječicu i radinu ženu. Imao sve — i mir bijaše u njegovu domu, pa nakon stotine i stotine godina od njegova roda postade ovo selo, od ovoga drugo, a od svih domaja sviju Slavena.

Došao dan i umrije otac Slaven i ukopaše ga svečano, a nad grobom utakoše hrastov krst. Ne prođe ni nekoliko dana, a u selo navale divlji ljudi i čuvši da je Slaven umro, htjedoše iz zlobe opljačkati njegov grob. Za vremena izvadiše znak i providnost dadne: iz negova srca stane klijati drvo — lipa, što je uspomena za cijeli rod, za pokoljenja i pokoljenja — — —

Uspomena je slatka i ja se ponosim, da sam slavensko drvo, ja granata i krošnjata lipa ...

Moja Đuka...

Moja Đuka to je cura,
Cura baš od oka,
Kao mali cvrčak tanka
I lagana skoka.

Šta su za nju teške brige,
Napor, jad i muka,
Kada za nju briga majka
I tatina ruka.

Sav joj poso: put u školu,
Knjiga, papir, teka;
Sav joj poso: starati se
Samo za sebeka.

A i to se rado čini,
Kad znaš, da te ljube;
Je li, Đuka, radost moja,
Zlatni moj golube?!

Kamenito srce.

Našli su ljudi jednoć — tako mi pripovijedala moja maja — srcoliki kamen. Ogledavali ga sa sviju strana. Kamen i ništa više. Pitali učene ljude čemu je nalik i što je to ? !

Svi kao onijemili. Nijesu se usudili, a ni znali, što bi odgovorili. I onda — pukim slučajem — naišao na tu svjetinu prošijedi starac sa dugom bijelom bradom. Došao je nespazice i promatrao znatiželjne, koji si razbijali glave tom iskopinom.

— Dragi moji ...

Svi se na to okrenu i posvete svu pažnju tom časnom starcu.

— Dragi moji, dozvolite, da vas prekinem u vašem istraživanju. Samo malo i ja će odmah svršiti sve, što želite, da vam saopćim u nekoliko riječi. Kratka je to pripovijest ... Živio naime baš tu, gdje stojimo, na tom mjestu kraljević, kralj, bogat čovjek — što li već ? Ne pamtim doduše baš točno, ali bio je vrlo bogat, svi mu se klanjali do zemlje, a on sâm imao silnu moć nad ondašnjim ljudima, koji su strepili i drhtali na svaki njegov mig. Još kad je bio maleni dječarac, služio se u roditeljskom domu običajima svoga oca:

— Ja to hoću ... Ja to želim odmah ... — i sve je moralo biti.

Znalo se dogoditi, da bijaše koja želja zaista neispuniva, ali on je to htio, pa ma iz oka — iz boka.

Umro mu otac i svi njegovi, a mladić ostao sâm i baštinio sve ... ogroman imetak i cijelo kraljevstvo.

Prvo što bijaše: skupio je sve ljude, svu služinčad i njegove podređene.

— Ja hoću, da me od danas nazivate »presmožnim« ... Tko to bude propustio — glava dole. A sad tornajte se kućama i razglasite to po čitavoj zemlji. Odmah !

Odoše svi i prije toga padloše tri puta pred njim.

— Presmožni ... presmožni ... presmožni ... — govorili su glasno: Presmožni, bit će volja tvoja !

Svanuo lijep i vedar dan. Prve one zimske trake sunca poglavahu sa smješljivoga neba, snijeg se caklio kao da su dra-

gulji sami, a »presmožni« — kako se običavaše nazivati, sjedio je na prijestolju. U to se otvoriše njegova vrata i sluga mu javi:

— Presmožni, molim skrovito: tu pred vratima čeka neki siromašni putnik iz drugoga carstva i moli od vaše presmožnosti milost.

— Nek uniđe !

Čovjek u priprostom odijelu uđe.

— Dobar ti dan **bio**, nepoznati moj gospodaru !

— Šta ?! ... Kako govorиш?! ... Bitango — izdere se oštrim i reskim glasom presmožni.

Međutim priprosti čovjek govorio je dalje:

— Oprosti, ako sam te čim uvrijedio. Mislim da nisam, ali kako te je napokon volja — —

— U pomoć ! Vucite ga napolje i bacite u tmine podzemске, samo ga prije dobro okujte u gvožđe ! Odmah !

Priprosti čovjek branio se, izvinjavao, ali uzalud. Sluge priškociše odmah i izvršiše zapovijed.

Te noći prisnilo se tom okrutnom čovjeku, da spava. U to se otvoriše vrata i onaj putnik u negvama sazvoni jako. On se prepao. Htio je zovnuti u pomoć, ali mu zapela riječ u grlu. Htio je skočiti iz postelje, pa da zovne svoje sluge, ali nije mogao ni da se makne. Ležao je u smrtnom strahu, a onaj okovani putnik zatvoril za sobom vrata i došao tik njegova kreveta.

— Ne boj se, čovječe ! Ne ču ja tebi ništa. Već samo ču da skinem ove lance. I on stao skidati lance sa sebe, a ovi su zvoncikali i zazvečili tako jako, da se presmožni skutrio u krevetu kao klupko i od straha jedva disao. Onda mu onaj putnik zapovjedi, da se digne sa postelje.

— Ustani ! Dosta si dremuckao u tom lijepom svilenom krevetu. Dosele i previše si uživao u obilju, a sada ćemo se ja i ti promijeniti samo za koji dan. Spavat ćeš u onom mračnom zatvoru, a ja ču vladati u tim lijepim odajama i malo otpočivati ...

— Ali molim, molim ponizno ... nemojte ... ne — mojte ... — izmuca sav dršćući.

— Tako to biti mora. Nema pomoći !

I onaj putnik ga podigne sa postelje i stane okivati u teške negve i lance.

— Tako ... A sada hodi u tamnicu ... samo hodi !

— Nemojte ... ali molim, molim, molim ponizno, skrušeno ... Imajte smilovanja ... Sve ču vam dati ... Samo nemojte tako okrutno sa mnom postupati, skinite te lance i teške negve !

Uzaludna bijaše njegova molba i sve preklinjanje. Onako zaplakan, potišten i slombljen, pošao je u hladni i mračni zatvor.

— Oh, tu je užasno ... tu je za umrijeti od muke. Molim milost ... mo — lim — —

U to se probudio.

Znoj hladni curio je s njega gustim mlazom, kao da su ga zagnjurili u vodu. Prsa mu se nadimala, tjeskoba oko srca po puštavaše.

— Oh, to je bio grozan san. Nego: Sluge !

Tek što je izgovorio, stajahu na okupu svi.

— Polovica vas otići će u zatvor — progovori zlorado i pakosno — a polovica nek ostane ovdje i priredi pilu i sjekiru i oveći panj. Kaznit ćemo onoga jučerašnjega gosta.

I kao da nije više ništa, nasmije: Ha-ha-ha ... Onaj nitkov me htio poplašiti, ali čekaj ti, mudrijašu, sada ču ja tebe. Čekaj se ti, zapamtit ćeš me za uvijeke !

— Evo me, što želiš ? — progovori dostojanstveno i veličajno sav okovan u negvama zarobljenik, a onda nadoda: Hoćeš, da me kazniš kao griješnika ... A zašto ? Samo zato, jer sam ti htio istinu da kažem. Istinu golu, da se ne oholiš, već da budeš bogobojsan čovjek.

— Dolje s njim ! Dolje ! Odmah ! — zapovjedi razjaren.

Sluge htjedoše već da nahrufe.

— Stanite ! — progovori zarobljenik tiho i svi stadoše kao ukopani.

Videći to kraljević ili kralj ili bogat čovjek — što li je već bio — skoči sâm, pa digne ruku i htjede da zamahne.

— Stani i dok je vremena popravi se !

— Nema vremena, ne ču i zamahne, a u to se stropošta sve i nije ostao ni kamen na kamenu, već se sve razrušilo i izravnalo zemljom. Ledina — ravna ledina se pružala i na srijedi nekoliko znatiželjne svijetline, koja je ogledavala neku iskopinu.

— Svjetina: to ste vi, a ona iskopina, to je od onoga opankoga stvora: kameno srce ... tek pusto i bezživotno sada je to kamenito srce, koje ga je strovalilo u bezdan i paklene muke.

— — Strovalilo u bezdan i paklene muke — odjekne jako i časnoga starca nestane.

Badnje veče.

I opet je došlo sveto badnje veče,
Pun božićni bor je, a svjećice male
Kô kandilca crkvom il' na nebu zvijezde
Od milinja tajnog jače zaplamsale ...

Papirnati lanci prepleli su drvo,
Karike im meke sve dršću od zlata
Uz srebrne niti. Čas još, pa će Božić
Pun inja i snijega pokucat na vrata.

Djeca broje sate. Šta l' su, Bože, dugi !
Kazaljka na satu lijeno pomiče se,
Kô da joj se ne će. Ha, — al sada ? — slušaj
Zazvonilo zvonce, šta l' se oči krijese !

Čini mi se: Snivam. U izbu mi staru
Iz davnine znanu mašta se zalijeće;
Gledam sobu milu, punu tajne slasti,
Betlehemskog sjaja i neznane sreće.

I opet sam dijete ... Grlim maju, baba,
Po sto puta hvalim za sitnicu svaku,
A obrazi gore, plamsaju mi oči ...
... Danas sliku prošlu zagledam u mraku.

I plako bih, plako — pa nek suza kane
Do u srce na dno s oka zaplakana — —
Ali nut, što čujem ? ! Betlehemska pjesma
Iznova me ljlja u san mladih dana.

Opet gledam večer ... svetu badnju večer,
Pun božićni bor je i svjećice male,
Kô kandilca crkvom il' na nebu zvijede
Od tajstvena milja jače zaplamsale ...

Zlatni ključić.

U tihoj badnjoj večeri treptilo mnoštvo zvjezdica na nebu tako milo, tako smješljivo, dok je malena Dorkica lutala bez cilja ulicama i promatrala sve rjeđe i rjeđe prolaznike. Zastudilo jako i dijete teške svoje korake upravi u predvorje ovisoke zidanice, da se sklone i neopaženo ukonači. Skutriло se na onoj hladnoj opeki i shrvana više od umora i tuge, nego od gladi, usne, usne čvrsto ... A u to joj se pričini, da je na njoj mnogo i mnogo ljepše odijelo no inače. Ulaštene cipele sve se sjaju, pa kad zakorači: zaškripe. Baš nove novcate. I odijelo joj skladnije, lijepo, a oko glave svezana krasno crvene boje — svilena vrpca. Pa u džepu — gle, gle ... tu zvončika i nešto sitniša, a ima bome i po koji petak, desetak, Dinar ... I onda došao prosjak ... siromašni bijedni prosjak u otrcanom odijelu. Podlakćuje se omašnom batinom, brada mu velika, a cipele razdrte i na pô otrcane, kao i čitavo odijelo.

- Pomogni, sinko, ako možeš i platit će Bog ...
— Ah ... Bože ... da vidim ... eto tu ... na ..

Neobuzdanom radošcu maši se Dorkica u džep. Bilo joj je pri tomu tako slatko i ugodno u duši, kao nikada u životu. A starac ju gledaše tronuto i zahvalnošću.

Došlo onda mnogo ljudi ... sve sami bogci, sirotinja.

I oni zamoliše za milostinju. Međutim njezin džep dobrano se ispraznio i ostala cigla ... para. Malena neznačna para.

U to se primicao i opet onaj prvašnji starac.

— Još jednom ponovi ...

Dorkica mu pogleda u oči ... dobroćudne staračke oči i opazi, da tamo daleko još dolaze bogci i kao da mašu rukama i vase:

— Čekaj na nas ... pričekaj. Spremi onu paru za nas, koji nismo još ništa od tebe primili. A ovaj je napokon već dobio i to najviše ... Ne daj mu, čekaj na nas ... pri-če-kaj ... Dorkica se zbuni i čudna ju obuze slutnja. Ta ona bi dala cijelom svijetu, ali eto, ovaj ponovno moli, pa kako će ga da od-bije. A napokon zašto oni tamo iz daleka nijesu prije došli ... prije ovoga.

I ona po savjesti, da neizvjesnosti učini kraj, daruje zadnju svoju paru molitelju.

U to došli oni iz daleka.

— Lijepo, baš si učinila rodu glas, što si išla jednoga dvaput darivati, a na nas si zaboravila ... Lijepo, baš si učinila rodu glas. Nemaš srca za nas ... nemaš.

Dorkici da pukne srce od boli. Stane se izvinjavati po duši, iskreno opravdavati. Ali ovi haju i ne haju za njezino opravdanje i rogo boreći, podoše dalje svojim putem.

Onako potištена Dorkica zaplače ... zaplače gorko.

U to se sjeti i stane tražiti po džepovima, u nadi, da bi mogla naći još koju paru. I tražila je, tražila. Slučaj htjede, baš kada je napisala zaista još jednu paru, da se pred njom ukazao starac, onaj, koji je zatražio u nje milostinju.

— Pomogni, ako Boga poznaješ ... samo još ovaj puta.

— Što da uradim, Bože, što pa da poslije ne bude prekoravanja. Pogleda lijevo okolo sebe, pa desno. Onima, koji su rogorobili ni traga, a osim toga nema starca siromaka.

— Evo ... evo tebi, zadnje što imam, valjda mi ne će nitko da zamjeri, kad više nema siromaka.

Starac se nasmiješi.

— Hvala ti, dijete. Nego, pomogni, umoran sam jako; odvedi me tamo do staze. Daj, da se uprem o tebe, daj ...

— Drage volje, evo.

Dorkica primi ruku starčevu, a on se drugom upiraše teško o omašnu svoju batinu. I smiješio se starac dobroćudno ... milo.

Dorkica je slušala taj njegov umilni smijeh zahvalnosti i kako se zagledala, nije ni spazila, kako koraca po krasnoj stazi sve više i više. A starac — —

— O Bože !

Dorkica se začudi. Koracala sama, držeći u svojoj ruci mjesto starčeve ruke — zlatni ključić. Od začuđenja nije u prvi mah znala, što se to s njome zbiva, gdje je ... što će još biti.

— Podi samo naprijed ... podi.

Taj glas joj se činjaše poznat i ona dokorači do sjajnih ... vratiju. I tek što je ključićem okrenula u bravi: vrata se otvore, a oko onoga starca sjatilo se bezbroj ljepušastih anđelića, koji joj veselo pođoše u susret ...

Raj — rajske vratima se u to zatvori.

Kada je na sam Božić išao sluga, da pomete predvorje kuće svojega gospodara, ne malo se začudi spavajućem djetetu ... sirotici Dorkici, koja je snivala sva ukočena: ledena priču o — zlatnom ključiću.

Jedno i drugo.

Najteže se gleda
Svaki znak,
Kada usred Dana
Vitla Mrak.

Najlakše se čita
Zadnji list,
Ako ti je život
Bio čist.

SVEUČILIŠTE
JOSIPA JURJA STRONOMAYERA
A DRUKU
HRVATSKA I SVEUČILIŠNA
KVIZIĆNICA OSIJEK

1

Od Nona

U Žemunu

SADRŽAJ

Strana	Strana		
O životu R.F. Magjera (Predgovor Josipe Glembay)	7	Pčelica (piesma)	57
Đurdica	11	Buba mara (piesma)	58
Pismo majci (piesma)	12	Pijetao (piesma)	59
Sunce	13	Podne. Davorija Zrinskih-Frankopana (piesme)	60
Razgovor Đurdicom (piesma)	14	Djetetu, Kovač (piesme)	61
Božji sud	15	Olila	61
Andeo čuvar. Evo prvih lata... (piesme)	20	U mom selu (piesma)	62
Rasad	21	Gavrani (piesma)	63
Hrvatska vjernost	26	Babie lieto	63
Ledenjaci. Duvandžija (piesme)	28	Pitanje i odgovor (piesme)	66
Kapljica rose	29	Seoski abadžija	67
Bijele ruže (legenda)	30	Vjetar	70
Dvije lepirice	33	Zimska priča	71
Zorici. Magarci (piesme)	34	Đio, dio, dio (piesma)	74
U drugom carstvu	35	U zlatnom kraljevstvu	74
Kiša. Zvona (piesme)	36	Želja	75
U dulistanu	37	Otac sinu svome (Zlatiboru)	77
Miljenko	38	Majka	78
Umjetnikova pjesma (legenda)	40	Majčino pri povijedanje	79
Što volim? (piesma)	43	Snijeg i zima	82
Pismo	44	Klikta (piesma)	84
Koraljni đerdan	46	Zvijezda	84
Biti milosrdan	47	Jorgovanu (piesma)	85
Na božićnoj slami	48	Moba	87
Reduša	49	Na raskršću	87
San o boru	53	Moja Đuka	88
Plug. Kre. Laste (piesme)	56	Kamenito srce	89
		Badnje veče	92
		Zlatni ključić	93
		Jedno i drugo (piesma)	96

Pjesme.

ALAUPOVIĆ TUG.: »Probrane pjesme« (br. 347.)	D 22.—	GRUBIĆ D.: »Simfonija spoznaje moje« (br. 1450.)	D 3.—
ANDRIĆ IVO: »Nemiri« (br. 1445)	D 12.—	GRUBIĆ D.: »Simfonija verovanja moga« (br. 1451.)	D 4.—
ARNOLD GJURO: »Čeznuća i maštanja (br. 349.)	D 10.—	GUNDULIĆ: »Osman« (priredio Broz i prof. Šegvić (br. 356.)	D 36.—
BADALIĆ HUGO: »Izabrane pjesme« (br. 350.)	D 22.—	GUNDULIĆ: »OSMAN« (priredio dr. Körbler (br. 358.)	D ——
BAUDELAIRE CHARLES: »Male pjesme u prozi« (br. 1446.)	D 33.—	GUNDULIĆ: »Suze sina razmetnoga« (br. 357.)	D 6.—
BASARIČEK: »Kolo pjesmarica bez kađa« (br. 1321.)	D 10.—	HARAMBAŠIĆ AUG.: »Nevenke« (br. 360.)	D 8.—
BEGOVIĆ MILAN: »Vrelo« (br. 1447.)	D 25.—	HARAMBAŠIĆ AUG.: »Rob« (br. 361.)	D 8.—
BENEŠIĆ JUL.: »Istrgnuti listovi« (br. 1322.)	D 20.—	HARAMBAŠIĆ AUG.: »Ružmarinke« (br. 362.)	D 8.—
BENEŠIĆ ANTE: »Anakreontika« (br. 1448.)	D 15.—	HRVATSKA MLADA LIRIKA: Ivo Andrić — Vladimir Čerina — Vilko Gabarić — Fran Galović — Karlo Hausler — Zvonko Milković — Stjepan Parmačević — Janko Polić-Kamov — Nikola Polić Kamov — Nikola Polić — Augustin Ujedić — Milan Urbanić — Ljubo Visner — Biografije (br. 1452.)	D 25.—
BOGDANOVIĆ D. Dr.: »Izabrane narodne pjesme hrvatske i srpske« (br. 1683.)	D 40.—	HRVATSKE NARODNE PJESENJE I. knjiga (br. 363.)	
BOGOVIĆ MIRKO: »Pjesnička diela«. Svezak III.		HRVATSKE NARODNE PJESENJE II. knjiga (br. 364.)	
(br. 1449.)	D 30.—	HRVATSKE NARODNE PJESENJE VI. (br. 365.)	
BOTIĆ-BOGDANOVIĆ: »Pobratimstvo i bijedna Mara« (br. 1323.)	D 22.—	JUZBAŠIĆ FERDO: »Spomenici« (br. 1453.)	D 8.—
DANTE ALIGHIERI: »Božanstvena komedija«, III. dio: Rai (br. 1724.)	D 10.—	KATALINIĆ-JERETOV: »S moje lire (br. 366.)	D 22.—
DEŽEJIĆ: »Pjesmarica« (br. 352.)	D 70.—	KAVANJIN, Dr. J.: »Bogatstvo i uboštvo (br. 367.)	D 75.—
DOMJANIĆ DRAGUTIN: »Pjesme« (br. 1324.)	D 25.—	KIRIN SREĆKO: »Prikazanja« (br. 1327.)	D 25.—
DOMJANIĆ DRAG. »Kipci i popovke« (br. 1325.)	D 18.—	KLEMENCIĆ I. R.: »France«. Pjesme (br. 1454.)	D 12.—
FILIPoviĆ I.: »Kraljević Marko« (br. 353.)	D 22.—		
FILIPoviĆ I.: »Kraljević Marko« (br. 354.)			
GRLOViĆ MILAN: »Moi život« (br. 1326.)	D 55.—		

- KOSOVO, srpske nar. pjesme o boju na Kosovu
 (br. 368.) D 15.—
- KOVAČIĆ, Dr. ANTE: »Smrt babe Čengičkinje«
 (br. 369.) D 8.—
- KRKLEC GUSTAV: »Srebrna cesta« (br. 1328.) D 20.—
- KRLEŽA MIROSLAV: »Tri simfonije« (br. 1329.) D 20.—
- KUMIČIĆ MARIJA: »Pjesme«
 (br. 370.) D 18.—
- LJUBIĆ-DINKOV JOSIP: »Juvenilia« (br. 373.) D 12.—
- LOVRIĆ B.-BOTIĆ L.: »Ciklus soneta«, studije
 (br. 372.) D 10.—
- LOVRIĆ BOŽO: »Sveto proljeće«
 (br. 1300.) D 15.—
- MAGJER: »Život i pjesme Petra Preradovića« (br. 374.) D 10.—
- MAGJER R. F.: »Đurdice«, Izabrane pjesme i pripovijesti za mladež D —.
- MARKOVIĆ FRANJO: »Koban i Vlasta« (br. 375.)
- MARULIĆ MARKO: »Judit«
 (br. 376.) D 34.—
- MAŽURANIĆ-BOGDANOVIĆ:
 »Smrt Smail-Age Čengića«
 (br. 377.) D 26.—
- MICIĆ LJUBOMIR: »Spas duše«
 (br. 379.) D 30.—
- MICKIEWICZ ADAM: »Izabrane pjesme« (br. 380.) D 32.—
- MICKIEWICZ ADAM: »Gospodin Tadija« (br. 381.) D 40.—
- MILAKOVIĆ JOSIP: »Iz slovenskih Jugova« (br. 1634.) D 12.—
- MILAKOVIĆ JOS.: »Pod Timorom« (br. 383.) D 13.—
- MILLER: »Antologija svetske lirike« (br. 348.) D 15.—
- NAZOR VLADIMIR: »Gospa od sniiega« (br. 384.) D 10.—
- NAZOR VLADIMIR: »Epika«
 (br. 385.) D 23.—
- NAZOR VLADIMIR: »Djela V. Nazora, I-IV. uvezano
 (br. 386.) D 75.—
- NAZOR VLADIMIR: »Krvava košulja« (uspomene)
 (br. 1456.) D 6.—
- NAZOR VLADIMIR: »Lirika, I. svezak (br. 387.) D 20.—
- NAZOR VLADIMIR: »Lirika«, II. svekak (br. 388.) D 17.—
- NAZOR VLADIMIR: »Lirika«, III. svezak (br. 389.) D 15.—
- NEKRASOV-HARAMBAŠIĆ:
 »Koju je dobro u Rusiji?«
 (br. 391.) D 22.—
- NIKOLIĆ M.: »Knjiga pjesama«
 (br. 1638.) D 25.—
- NOVA HRVATSKA PJESMARICA
 (br. 1337.) D 8.—
- NOVAKOVIĆ VLATKO: »Iz moga devnika« (br. 1332.) D 20.—
- OREŠKOVIĆ: »Kajkavski filigrani« (br. 1254.) D 10.—
- OSTOJIĆ KAZIMIR: »Poletarke«
 (br. 1457.) D 15.—
- OSTOJIĆ MATE: »Iskre i planovi« (br. 1458.) D 15.—
- PETAR II. PETROVIĆ NJEGOŠ:
 »Luča mikrokozma«
 (br. 393.) D 15.—
- PJESME BEZ NASLOVA
 (br. 397.) D 10.—
- POGAČIĆ MILKA: »Piesme«
 (br. 1459.) D 12.—
- PRERADOVIĆ PETAR: »Piesnička djela I/II. (br. 1333—1334.) (Vodnik) D 100.—
- PUŠKIN ALEKS: »Eugenio Onegin« (br. 396.) D 24.—
- RANJINA DINKO: »Piesmi razlike« (br. 398.) D 40.—
- RUBETIĆ: »Piesmarica za djecu«
 (br. 400.) D 11.—
- SANINO: »Maisko cvijeće«
 (br. 399.) D 11.—
- SLAVA STARCU MILOVANU
 (br. 401.) D 9.—

886.2-3

MAG

ot